

KOLMAS SEKTORI HYVINVOINNIN TEKIJÄNÄ

4H-järjestön palvelutuotannon järjestämisen vaihtoehtoiset mallit

Anne Rätty

Opinnäytetyö
Toukokuu 2010

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Tekijä(t) RÄTY, Anne	Julkaisun laji	Päivämäärä
	Opinnäytetyö	03.05.2010
	Sivumäärä	Julkaisun kieli
	74	suomi
	Luottamuksellisuus	Verkojulkaisulupa myönnetty
	() saakka	(x)
Työn nimi KOLMAS SEKTORI HYVINVOINNIN TEKIJÄNÄ 4H-järjestön palvelutuotannon järjestämisen vaihtoehtoiset mallit		
Koulutusohjelma Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) RYTTYLÄINEN, Katri		
Toimeksiantaja(t) Laukaan 4H-yhdistys ry		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä eri vaihtoehtoja järjestöillä on tuottaa palveluitaan ja miten eri tuotantotavat vaikuttavat järjestön toimintaan. Esimerkkijärjestönä on 4H-järjestö. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: Mitä eri vaihtoehtoja 4H-yhdistyksellä on tuottaa palveluita? Mitä vaikutuksia eri vaihtoehtoilta on 4H-yhdistyksen ydintoimintaan, palvelutoimintaan, hallintoon ja imagoon? Mikä vaihtoehto olisi 4H-yhdistyksen palveluiden tuottajan kannalta paras? Vaihtoehtoiset palvelumuodot ovat rekisteröity yhdistys, säätiö, osakeyhtiö, yleishyödyllinen osakeyhtiö, taloudellinen yhdistys ja osuuskunta, jotka on esitelty tietoperustassa. Opinnäytetyössä sovelletaan IVA- ja PVA –menetelmää tiedonkeruussa ja aineiston käsittelyssä. Tiedot on kerätty haastattelemalla, sähköpostikyselyllä ja ryhmähaastattelulla. Vastaajat edustavat palvelujen tuottajatahoja. Vastaajat vastasivat lomakkeella, jossa em. eri palvelutuotannon vaihtoehtoja tarkasteltiin seuraavista näkökulmista: yhdistyksen toiminta, yhdistyksen toiminnan tarkoitus, yhdistyksen jäsenistö, yhdistyksen hallitus, yhdistyksen vapaaehtoiset, yhdistyksen palvelutoiminta, palvelutoiminnan asiakkaat, yhdistyksen henkilöstö, yhdistyksen talous, kunta ja muut yhteiskumppanit, aatteellisuus ja imago. Tulosten mukaan yhdistys voi pysyä rekisteröitynä yhdistyksenä, jos sen palvelutoiminta on pienimuotoista. Toisena vaihtoehtona on yhtiöittää palvelutoiminta, jos palvelutoiminta on laajaa ja yhdistyksen yleishyödyllisyys on vaarassa. Hyvä vaihtoehto olisi palvelutoiminnan hoitaminen osakeyhtiönä ja perustoiminnan säilyttäminen rekisteröitynä yhdistyksenä. Yleishyödyllinen osakeyhtiö olisi varteenotettava vaihtoehto, jos sille saataisiin Suomeen lainsäädäntö. Palvelujen tuottamistavan valintaan vaikuttavat muun muassa yhdistyksen toiminnan tarkoitus ja koko, taloudellinen tilanne ja palvelutoiminnan laajuus sekä paikallinen markkinatilanne ja viranomaisten linjaukset. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää muissakin järjestöissä, koska järjestöt painivat hyvin samanlaisten ongelmien kanssa.		
Avainsanat (asiasanat) kolmas sektori, järjestö, yhdistys, yleishyödyllisyys, palvelutoiminta, 4H-järjestö, 4H-yhdistys, yhtiöittäminen, IVA, PVA		
Muut tiedot		

Author(s) RÄTY, Anne	Type of publication	Date
	Master's Thesis	03052010
	Pages	Language
	74	Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (x)
Title THE THIRD SECTOR CREATING WELLBEING Alternative models organizing service products of the Finnish 4H Federation		
Degree Programme Master's Degree Programme in Hospitality Management		
Tutor(s) RYTTYLÄINEN, Katri		
Assigned by Laukaa 4H Association		
Abstract The aim of the thesis was to study which alternatives organizations have producing services, and how these alternatives influence on the organizations' activities. The research questions were the following: Which alternatives does the 4H Association have for producing services? What effects do these alternatives have on the 4H Federation's core mission, service operations, management and the image? What would be the best alternative for producing services of the 4H Association? The alternative forms of service are: registered association, foundation, limited company, limited company of public utility, economic association and cooperative. They are presented in the theoretical frame of reference. The data were collected and analyzed using the HIA (human impact assessment) and SIA (service impact assessment) methods. The data were collected by interviews, e-mail inquiry and group interview. The respondents represented the service producers and they responded using a form which reviewed the above mentioned service producer options from the following points of view: the association's operations, finances, purpose, members, executive committee, volunteers, service operation, customers, staff, economy, municipality and the other partners, ideology and image. The results of the study indicate that the 4H Association can remain as a registered association, if the service operation is small-scale. The second alternative is to incorporate the service operation, if it is large-scale and the association's public utility is in danger. A good alternative would be running the service operations as a limited company and the youth work as a registered association. A limited company of public utility would be a potential option, in case there was legislation for this type of companies in Finland. How to choose the produce services is defined by several factors, such as the mission and size of the association, the economic situation, the scale of service operation, the local market situation and the frames set by the authorities. The results of the thesis can be utilized in other organizations and associations struggling with similar problems.		
Keywords third sector, organization, association, public utility, service operation, 4H Federation, 4H Association, HIA and SIA methods		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JÄRJESTÖT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA	3
2 KESKEISET KÄSITTEET	5
3 4H-JÄRJESTÖ.....	12
3.1 4H-järjestön strategia.....	13
3.2 4H-järjestön työllistäminen.....	14
3.3 Laukaan 4H-yhdistyksen 4H-Kotipalvelu	15
4 JÄRJESTÖT PALVELUJEN TARJOAJINA	16
4.1 Järjestöjen palvelutuotannon tulevaisuus	17
4.2 Järjestöjen rahoitus	19
4.3 Aatteellisen yhteisön ja säätiön toiminnan rahoituksen erityispiirteet	21
4.4 Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta järjestöjen ja viranomaisten yhteistyön edistäjänä	24
5 PALVELUJEN TUOTTAMISEN NYKYMALLIEN KUVAUS.....	27
5.1 Rekisteröity yhdistys	27
5.2 Rekisteröimätön yhdistys.....	30
5.3 Lainsäädäntötoimin perustetut yhdistykset.....	31
5.4 Taloudellinen yhdistys.....	31
5.5 Osuuskunta.....	31
5.6 Yleishyödyllinen osakeyhtiö.....	33
5.7 Säätiö	36
5.8 Osakeyhtiö	37
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	39
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	39
7.1 Lähtökohtana IVA.....	39
7.2 IVA:sta PVA.....	42
7.3 Tiedonkeruu	43
8 TULOKSET.....	44
8.1 Yhdistyksen ydintoiminta	44
8.2 Yhdistyksen palvelutoiminta.....	46
8.3 Yhdistyksen hallinto	49
8.4 Yhdistyksen imago	51
8.5 Tulokset vaihtoehdoittain	52
8.6 Palvelutoiminnan tuottamistapaa valittaessa huomioitavaa	54
9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	56

10 KEHITTÄMINEN JA JATKOHAASTEET	58
LÄHTEET	61
Liite 1. Nykymallien perustietotaulukko	65
Liite 2. Tiedonkeruulomake.....	73
Liite 3. Saatekirje	74

KUVIOT

Kuvio 1. Hyvinvoinnin sekatalous -malli

Kuvio 2. 4H-järjestön organisaatiokaavio

TAULUKOT

Taulukko 1. Yhdistyksen ydintoiminta

Taulukko 2. Yhdistyksen palvelutoiminta

Taulukko 3. Yhdistyksen hallinto

Taulukko 4. Yhdistyksen imago

1 JÄRJESTÖT SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

”Verokarhu on raapaissut yleishyödyllisiä yhteisöjä. Pulmista valmistuu raportti hallitukselle.” (Åkerlind 2008.)

”Järjestöjen kotipalvelut vähentyneet yli puoleen. Palvelujen puute voi lisätä huostaanottoja.” (Suosalmi 2008.)

”Kiri kärsi ratkaisusta. KHO: Talkoilla tehdystä narikkatyöstä täytyy maksaa arvonnalisävero.” (Mäntylä 2009.)

”Pienemmällä kauhalla. EU-laki asettaa työttömien ruokalan ahtaalle, jos tuet vääristävät kilpailua.” (Siippainen 2009.)

”Tuhannet työpaikat vaarassa. Yhdistysten ja järjestöjen kyky palkata vaikeasti työllistyviä voi heiketä tuntuvasti.” (Sipilä 2009.)

”Tuet vaarassa. RAY:n tuen ennakoidaan loppuvan monelta, esimerkiksi syöpäyhdistys joutuu rahoitusvaikeuksiin.” (Korkee 2009.)

Järjestöt ja niiden ongelmat ovat olleet sanomalehtien otsikoissa jo useamman vuoden ajan. Miten yhteiskunnan palvelut tuotetaan muuttuvassa toimintaympäristössä? Yhteiskunta on muuttunut, ja samalla myös palvelutuotantoon on tullut uusia vaihtoehtoja. Yhteiskunta hyödyntää yhä enemmän kolmatta sektoria hyvinvointipalvelujen tuotannossa. Siksi myös järjestöjen on pohdittava omaa toimintaansa. Onko palvelutuotanto ristiriidassa järjestöjen perinteisen toiminnan kanssa? Miten muun muassa verotus, EU:n sisämarkkinasäätely ja hankintalaki vaikuttavat järjestöihin? Yksi ajankohtainen keskusteluaihe järjestöpuolella on myös yleishyödyllisyyden ja elinkeinotoiminnan rajanveto. Järjestöjen arvo- ja aatepuhe on muuttunut talouden ja tehokkuuden kieleksi.

Suomalaisessa kulttuurissa järjestötoiminnalla on ollut aina vahva merkitys. Järjestöt ovat koonneet yhdistysten piiriin ihmisiä, jotka haluavat yhdessä vaikuttaa eri ryhmien hyvinvointiin, edunvalvontaan tai jotka yhdessä osallistuvat erilaisten asioiden hoitoon. Suomessa järjestötoiminta on mahdollistettu muun muassa yhdistyslaillla, omaehtoisella rahoituksella ja taloudellisella tuella. Monessa Euroopan maassa järjestötoiminnan lähtökohdat ovat olleet erilaiset kuin Suomessa. Nyt järjestötoiminta on muutoksessa Suomessa. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa Euroopan unioni, kilpailun laajeneminen järjestö- ja palvelutoimintaan sekä ihmisten ajankäytön ja arkielämän muutokset. (Vaisto 2009, 4.)

Merkittäviä valtakunnallisia järjestöihin vaikuttavia uudistuksia viime vuosina ovat olleet

- kunta- ja palvelurakennemuutos
- seurakuntarakenteen muutos
- kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten muutokset
- yleishyödyllisen toiminnan ja palvelujen määrittelyt
- aluehallinnon ja aluekehityksen muutokset
- ammatti- ja korkeakoulurakenteen muutos
- useat kehitystrendit palvelujen tuottamistavoissa (Cederlöf 2008, 6).

Lainsäädännön muutokset ja Euroopan unioni ovat myös vaikuttaneet järjestöjen toimintaedellytyksiin viime vuosina. Lainsäädännön muutokset ja tulokset (yhdistyslaki, hankintalaki, verolaki, tuloverolaki) ovat muuttaneet järjestöjen perinteistä toimintakenttää. Järjestöt ovat joutuneet muuttamaan toimintaansa ja rahoituspohjaansa muutosten takia. (Vaisto 2009, 5.)

Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten haasteita ovat muun muassa seuraavat:

- Järjestöjen tilanteet vaihtelevat paljon.
- Järjestö- ja kansalaistoiminnan merkitys hyvinvoinnin ylläpitäjänä ja edistäjänä on tunnustettu julkisesti useissa yhteyksissä.
- Järjestöjen vastikkeellinen palvelutoiminta on lisääntynyt ja on edelleen lisääntymässä.
- Järjestöjen verokohtelu on tiukentunut. (Cederlöf 2008, 10.)

Palvelutoiminnassa yhtiöittämistä tarjotaan ratkaisuksi yleishyödyllisten yhdistysten ongelmiin, jotka liittyvät lähinnä verotukseen ja julkiseen tukeen. Ongelmatonta yhtiöittäminen tai muu toiminnan muutos ei ole. Liiketoiminnan harjoittaminen on herättänyt järjestökentässä paljon keskustelua. Osan mielestä se ei sovi kansalaisjärjestötoiminnan luonteeseen millään tavoin. Toisten mielestä taas liiketoiminta on hyväksyttävää toimintaa, jos se on riittävän hyvin sidottu järjestön aateperustaan. Kaupalliseen, yrityspohjaiseen liiketoimintaan liittyy voiton tavoittelu, mutta yleishyödyllisyyteen pohjautuvassa liiketoiminnassa pyritään hankkimaan ylijäämää, jolla toimintaa ylläpidetään ja kehitetään. (Jeronen 2009, 44.) Kritiikkiä kuitenkin voi perustellusti kohdistaa järjestöihin, joiden kehitystä on tosiasiallisesti ohjannut muu kuin aatteellinen, usein yritysmäinen toimintaideologia. Samaa

kritiikkiä voi kohdistaa järjestöihin, jotka rahoittajatahon kannustamina ovat siirtyneet aatteelliseen järjestötoimintaan kuulumattomille alueille. Vapaaehtoisten kansalaisjärjestöjen tehtäväroolin selkeyttäminen suhteessa yrityksiin on nykyisessä tilanteessa tärkeää ja tämä selkeytystehtävä kuuluu ensisijaisesti järjestöille itselleen. (Romppainen 2007, 540.)

Olen ollut Laukaan 4H-yhdistys ry:n toiminnanjohtajana 13 vuotta. Käytännön työssä kolmannella sektorilla olen törmännyt järjestöihin ja etenkin niiden talouteen liittyviin ongelmiin. Halusin opinnäytetyössäni pureutua aiheeseen tarkemmin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, mitä eri vaihtoehtoja järjestöillä on tuottaa palveluitaan. Selvitän myös, miten eri tuotantotavat vaikuttavat järjestön toimintaan. Esimerkkijärjestönä on 4H-järjestö, joka voi tulosten pohjalta pohtia, mitkä palvelujen tuottamisen vaihtoehdot olisivat sen kannalta parhaita ja mitä eri asioita olisi huomioitava päätöksenteossa. Opinnäytetyössä sovelletaan IVA- ja PVA-menetelmää tiedonkeruussa ja aineiston käsittelyssä.

Opinnäytetyöni esimerkkinä on 4H-järjestö ja sen palvelutoiminta. Tarkastelen erityisesti 4H-yhdistystä, koska 4H-järjestön varsinainen nuorisotyö jäsenten kanssa tehdään yhdistystasolla. Omassa työpaikassani Laukaan 4H-yhdistyksessä ydintoimintaamme on nuorisopalvelujen tuottaminen jäsenistölle sekä muille laukaalaisille lapsille ja nuorille. Varsinainen ”ulosmyytävä” palvelu asiakkaille on 4H-Kotipalvelu, jossa 4H-yhdistys myy kotitalouspalveluita kotitalouksille. Toinen palvelumuotomme on 4H-Eläintenhoitopalvelu, josta kotitaloudet voivat tilata koulutetun eläintenhoitajan hoitamaan lemmikkiään.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tähän olen koonnut keskeiset opinnäytetyössä esiintyvät käsitteet. Aiheen ymmärtämiseksi on tärkeää, että hahmottaa kolmannen sektorin aseman yhteiskunnassa. Keskeisiä käsitteitä ovat palvelutoiminta, aatteellisuus, kolmas sektori, yleishyödyllisyys, kansalaisjärjestö ja yhdistys.

Palvelutoiminta

Ruusuvirran ja Saukkosen (2009) mukaan palvelutuotanto ja palvelutoiminta ovat lähekkäisiä, jopa rinnakkaisia termejä. Palvelutoiminta tarkoittaa palvelutoimintaa

yleensä ja palvelutuotannolla viitataan palvelujen varsinaiseen tuottamiseen ja toteuttamiseen. (Ruusuvirta & Saukkonen 2009, 10.)

Palvelutoiminnan pelisäännöt järjestötyössä –selvityksessä (2009) pohditaan palvelutoiminta-käsitteen ongelmallisuutta järjestökentässä. Yhdistys saattaa tulla määritellyksi palvelutuottajaksi myös ulkoa päin esimerkiksi kunnan näkökulmasta. Järjestöjen palvelutoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, johon liittyvät suunnitelmallisuus, pitkäjänteisyys ja kehittämispyrkimykset. (Jeronen 2009, 14.)

Palvelutoiminnalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä 4H-yhdistyksen maksullisia palveluita kuntalaisille. Niitä ovat Laukaan 4H-yhdistyksessä 4H-Kotipalvelu ja –Eläintenhoitopalvelut. Muu yhdistyksen toiminta on jäsenistölle suunnattuja nuorisopalveluja, ydintoimintaa, kuten esimerkiksi kerhot, kurssit ja leirit. Opinnäytetyöni kohteena oleva maksullinen toiminta on palvelua, joka ei sisälly yhdistyksen tai järjestön jäsenmaksuun. Tarkastelun ulkopuolelle jää maksuton palvelutoiminta.

Aatteellisuus

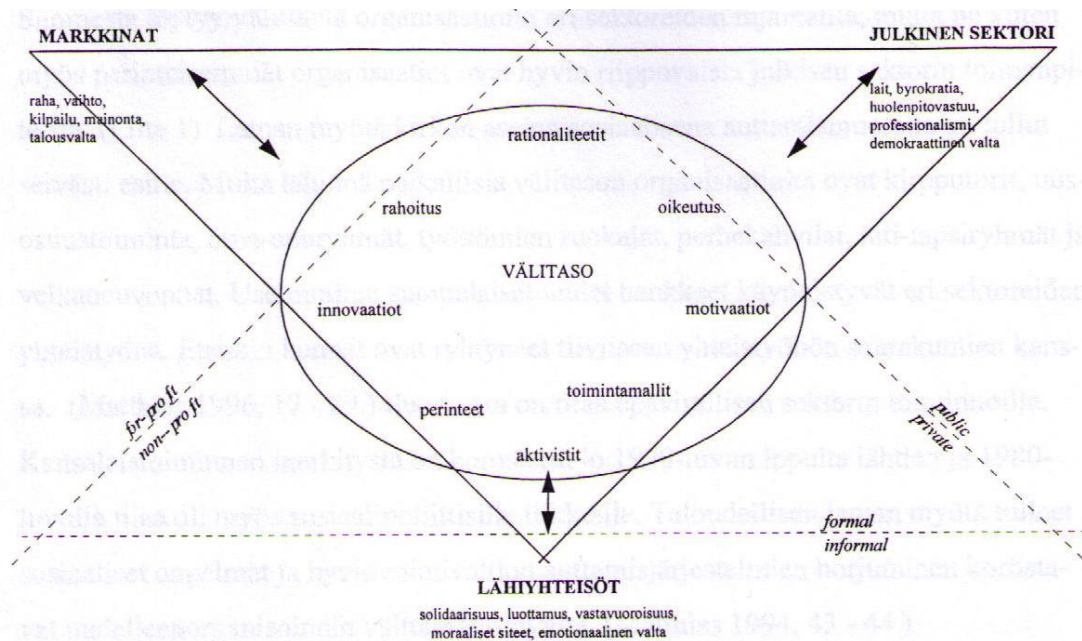
Aatteellisuuden käsite sisältyy yhdistyslakiin, josta käsite voidaan laajentaa käsittämään myös yhteisöt ja säätiöt. Yhdistykset ovat aatteellisia, jos niiden tarkoituksena ei ole voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen jäsenistölle ja niiden toiminta ei ole taloudellista laatua. Aatteellinen yhteisö tai säätiö hankkii tuloja saadakseen aikaan yhteisön tarkoituksen edellyttämiä suoritteita. (Perälä & Perälä 2006, 20, 29.)

Kolmas sektori

Hyvinvointivaltiota voidaan tarkastella hyvinvoinnin sekatalouden eli welfare mixin avulla (Matthies 1996,11). Hyvinvoinnin sekatalous on hyvinvointipluralismin malli, jolle ovat tyypillisiä paikallisuus ja projektiluonteisuus. Julkisen sektorin ja markkinoiden lisäksi myös erilaiset kansalaisyhteiskunnan järjestöt voivat olla merkittäviä palvelujen tarjoajia. (Piirainen 1992, 311-314.)

Hyvinvoinnin sekatalous -malli pyrkii lisäämään kansalaisjärjestöjen, omaisten, vapaaehtoisjärjestöjen, säätiöiden, kirkkojen ja yksityisten yrittäjien panosta niiden palvelujen tuottamisessa, joista on tähän asti vastannut julkinen sektori. Hyvinvoinnin

sekatalouden yksi toimija on julkinen sektori, jonka ominaisuuksia ovat lait, byrokratia, huolenpitovastuu, ammattimaisuus ja demokraattinen vastuu. Toinen keskeinen sektori ovat markkinat, jonka ominaisuuksia ovat raha, vaihto, kilpailu, mainonta ja talousvalta. Kolmannen sektorin muodostavat lähiyhteisöt eli kotitaloudet, joiden ominaisuuksia ovat solidaarisuus, luottamus, vastavuoroisuus, moraaliset siteet ja emotionaalinen valta. Näiden sektoreiden väliin jää välitaso. Vaikka näiden sektoreiden riippuvuussuhteet ovat monimutkaiset, tavoitteena on hyödyntää kaikkia osapuolia. (Matthies 1996, 11-14.) Effinger ja Körber ovat laatineet välitasosta kaavion, josta Matthies on muovannut suomalaisen mallin.

KUVIO 1. Hyvinvoinnin sekatalous –malli (muokannut lähteistä Matthies 1996; 13;1994,23; Effinger & Körber 1994, 46)

Välitaso eli välittävät organisaatiot (kolmas sektori) ovat rakenteellisesti ja toiminnallisesti sektoreiden välissä, ja niillä on erilaisia välittäviä ominaisuuksia. Matthies (1994) nimittää tätä sektoria epäviralliseksi sektoriksi. Muita nimityksiä ovat informal sector, non-governmental sector tai non-profit-sector. Epävirallinen sektori sisältää muun muassa perinteiset järjestöt, vapaaehtoistoiminnan, kansalais- ja vaihtoehtoliikkeet, kirkot ja epäviralliset verkostot. (Matthies 1994, 17.) Se yhdistää horisontaalisesti ja vertikaalisesti vähintään kahta eri sektoria ja poimii niiden eri ominaisuuksia, ja tämän vuoksi se vastaa hyvin uusiin haasteisiin. Välitaso on

lähempänä lähiyhteisöjä, vaikka siinä yhdistyy eri sektoreiden tavoitteita, toimintatapoja, rahoituslähteitä ja motivaatioita. (Matthies 1996, 11-14.)

Kolmas sektori ei tarkoita pelkästään järjestösektoria, vaikka termiä joskus virheellisesti käytetäänkin. Kolmannella sektorilla tarkoitetaan laajasti ottaen yksityisen (ensimmäinen sektori) ja julkisen (toinen sektori) sektorin rinnalla toimivia aktiivisten kansalaisten muodostamia voittoa tavoittelemattomia yhdistyksiä, kansanliikkeitä, osuuskuntia ja säätiöitä. (Raninen, Raninen, Toni & Tornaesus 2008, 37.)

Kun palvelujen tuottamista on alettu enenevästi kilpailuttaa, näyttää siltä, että kolmas sektori korvaa julkista palvelutuotantoa. Kysymys on kuitenkin siitä, millaisen roolin järjestöt asettavat tulevaisuuden yhteiskunnassa. Osa järjestöistä siirtyy lähemmäs markkinoilla toimivia yrityksiä ja osa siirtyy lähemmäksi julkista hallintoa. Kolmas ryhmä jää kolmannen sektorin toimijoiksi perinteisessä mielessä. (Romppainen 2007, 6, 16.)

Tutkijat puhuvat ”uudesta kolmannesta sektorista”. Kolmas sektori on jakaantunut perinteiseen ja uuteen. Uusi kolmas sektori on yleisempi palvelujen tarjoaja, ei tietyn intressiryhmän edustaja. Sen toiminta on ammatillisempaa ja siihen liittyy liikevoiton tavoittelu. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaaliset yritykset. (Huotari, Pyykkönen & Pättiniemi 2008, 7-9.)

Kolmannen sektorin yhteydessä nousee esiin myös yhteisötalous-käsite, joka poikkeaa kolmannen sektorin käsitteestä. Yhteisötalous on osuuskuntien, keskinäisten yhtiöiden, yhdistysten ja säätiöiden harjoittamaa taloudellista toimintaa, jonka tavoitteena on edistää jäsenen ja ympäröivän yhteisön sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää hyvinvointia. Yhteisötalouteen kuuluvia organisaatioita voidaan kutsua ei-varsinaisesti-voittoa-tavoitteleviksi organisaatioiksi ja niiden tavoitteena on jokin muu kuin voitto. (Pättiniemi 2004, 22.)

Yleishyödyllisyys

Yleishyödyllisen toiminnan asema vaihtelee toiminnan järjestämistavan mukaan; tulkinnoissa toiminnan sisällön ja luonteen suhde taloudellisen järjestämisen tapaan vaihtelee. Yleishyödyllisen toiminnan ja palvelutoiminnan keskinäinen suhde on määri-

telmissä epäselvä, joten vaihteleva määrittely vaikuttaa kaikkien yleishyödyllisten toimijoiden toimintaan. Yleishyödyllisen palvelutoimijan asema vaihtelee sen mukaan, miten viranomainen sitä tulkitsee. (Cederlöf 2009, 12.)

Yleishyödyllisyyden tunnusmerkkejä ei ole määritelty yhdistyslaissa. Rekisteröity yhdistys ei automaattisesti ole yleishyödyllinen yhdistys. Ratkaisevaa yleishyödyllisyydessä ei ole yhdistyksen säännöt vaan sen tosiasiallinen toiminta kokonaisuutena. (Halila & Tarasti 2006, 84, 582.) Tuloverolaissa yleishyödyllinen yhteisö määritellään seuraavasti:

Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää muun muassa maatalouskeskusta, maatalous- ja maamiesseuraa, työväenyhdistystä, työmarkkinajärjestöä, nuoriso- tai urheiluseuraa, näihin rinnastettavaa vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävää yhdistystä, puolueräkisteriin merkittyä puoluetta sekä sen jäsen-, paikallis-, rinnakkais- tai apuyhdistystä, niin myös muuta yhteisöä, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen tai sosiaalisen toiminnan harjoittaminen taikka tieteen tai taiteen tukeminen..(L 30.12.1992/1535.)

Verotuksessa yhteisö on yleishyödyllinen, jos

- se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä,
- sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuun henkilöpiiriin,
- se ei tuota toiminnallaan siihen osallisille taloudellista etua osinkoina, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä. Yleishyödyllisen yhteisön on täytettävä kaikki edellä mainitut edellytykset. Yleishyödyllisen yhteisön täytyy omistautua yleishyödyllisen tavoitteensa ja tarkoituksensa mukaiseen toimintaan. (Lydman ym. 2005, 351-352.)

Yhteisön ei katsota toimivan yleiseksi hyväksi, jos liiketoiminta muodostaa huomattavan osan sen toiminnasta. Jos myös yleishyödyllinen toiminta on laajaa, se ei saisi vaarantaa yleishyödyllisen yhteisön asemaa verotuksessa. Yleishyödyllisyys vaarantuu, jos yhteisön liiketoiminta muodostuu niin tärkeäksi, että

- siitä tulee tosiasiallisesti yhteisön keskeinen toimintamuoto
- yhteisö saa yleishyödyllisyyden takaaman verovapauden vuoksi merkittävää etua kilpailijoihin nähden
- liiketoimintaan sitoutuu suuri osa yhteisön varallisuudesta

- yhteisö joutuu velkaantumaan merkittävästi harjoittaakseen liiketoimintaa, ja liiketoiminnan harjoittaminen vaatii yhteisöltä merkittävää riskinottoa. (Lydman ym. 2005, 352.)

Verottajan ohjeissa korostetaan, että kaikki rekisteriin merkityt yhdistykset eivät välttämättä ole yleishyödyllisiä. Jos toiminta kohdistuu vain pieneen henkilöpiiriin tai se tavoittelee jäsenilleen taloudellista etua, yhteisö ei ehkä ole yleishyödyllinen. Oikeusministeriön työryhmä määrittä, että toiminta on yleishyödyllistä, jos ”se tapahtuu yhteisvastuullisesti ja autonomisesti yleiseksi hyväksi, ei kohdistu vain rajoitettuun henkilöpiiriin, ei tuota siihen osallisille tai muille yksittäisille henkilöille taloudellista etua, on aatteellista ja perustuu toimijan sääntöjen tarkoituksypykälään”. Yleishyödyllinen toiminta on tulo- ja arvonlisäverosta vapaata. Silloin kun toiminta on yleishyödyllistä, sen saamalla veroetuuksilla ei ole kilpailua vääristävää vaikutusta. Jos yleishyödyllinen yhteisö harjoittaa elinkeinotoimintaa, tulee sen tältä osin olla samojen kilpailu- ja veroperiaatteiden piirissä kuin voittoa tavoitteleva yritysmuotoinen toiminta. (Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset -työryhmä 2006, 2.)

Euroopan unionissa palvelut joko ovat tai eivät ole yleishyödyllisiä eli yleistä etua koskevia (of general interest). Suomeksi niistä käytetään nimitystä yleistä taloudellista etua koskevat palvelut, joita käsitellään EY:n perustamissopimuksen artikloissa 16 ja 86. Yleishyödyllisyyden sijaan EU:ta kiinnostaa, ovatko palvelut taloudellisia tai eitaloudellisia, sillä jälkimmäisiin ei sovelleta EU:n sisämarkkina- ja kilpailusääntöjä. Yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään ratkaissut, että kaikkien palvelujen tarjoaminen markkinoille on taloudellista toimintaa. Suomen lainsäädäntö ei tunne käsitettä yleishyödyllinen palvelu eikä vastaavasti EU:n lainsäädäntö käsitettä yleishyödyllinen yhteisö. Toiminnan yleishyödyllisyyden määrittelevät jäsenvaltioiden viranomaiset ja kansallisesti onkin syytä käyttää useampaa yleishyödyllisyyden käsitettä. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 20-21.)

Kansalaisjärjestö

Kolmatta sektoria koskevan sääntelyn lähtökohtana on se, että yhdistystoiminta on vapaata kansalaistoimintaa. Kansalaisjärjestötoiminta luo koko yhteiskunnan sosiaalista pääomaa ja sen oleellisena yhdistävänä tekijänä on aatteellisuus. Sillä tulee

olla oma itsenäinen toimitila, ja se eroaa selkeästi ominaispiirteidensä vuoksi julkisesta kuin yritysmuotoisestakin toiminnasta. Kansalaisjärjestötoiminta ilmentää yhteisvastuullisuutta ja yhteistä tekemistä ja sen keskeisiä piirteitä ovat sosiaaliset verkostot ja luottamus. Monien suurien kansalaisjärjestöjen institutionalisoitumiseen voidaan kuitenkin suhtautua kriittisesti, sillä ne ovat erkaantuneet varsinaisesta kansalaistoiminnasta. (Romppainen 2007, 41.)

Kansalaisjärjestöt kokoavat yhteen kansalaisia. Kansalaisjärjestöjen tehtävät, roolit ja tavoitteet vaihtelevat päätöksentekoon ja kansalaismielipiteeseen vaikuttamisesta ruoan jakamiseen. Järjestöihin liitetään myös kansalaisasiantuntemuksen käsite. (Raninen ym. 2008, 34.) Järjestöjen perusta muodostuu kolmesta lähtökohdasta. Järjestöt ovat tehtävän suorittajia, arvojen kantajia ja yksilön edustajia. Ne esiintyvät eri vahvuisina eri järjestöissä ja ovat lähinnä järjestön persoonallisuuden piirteitä. (Romppainen 2007, 43.)

Yhdistys

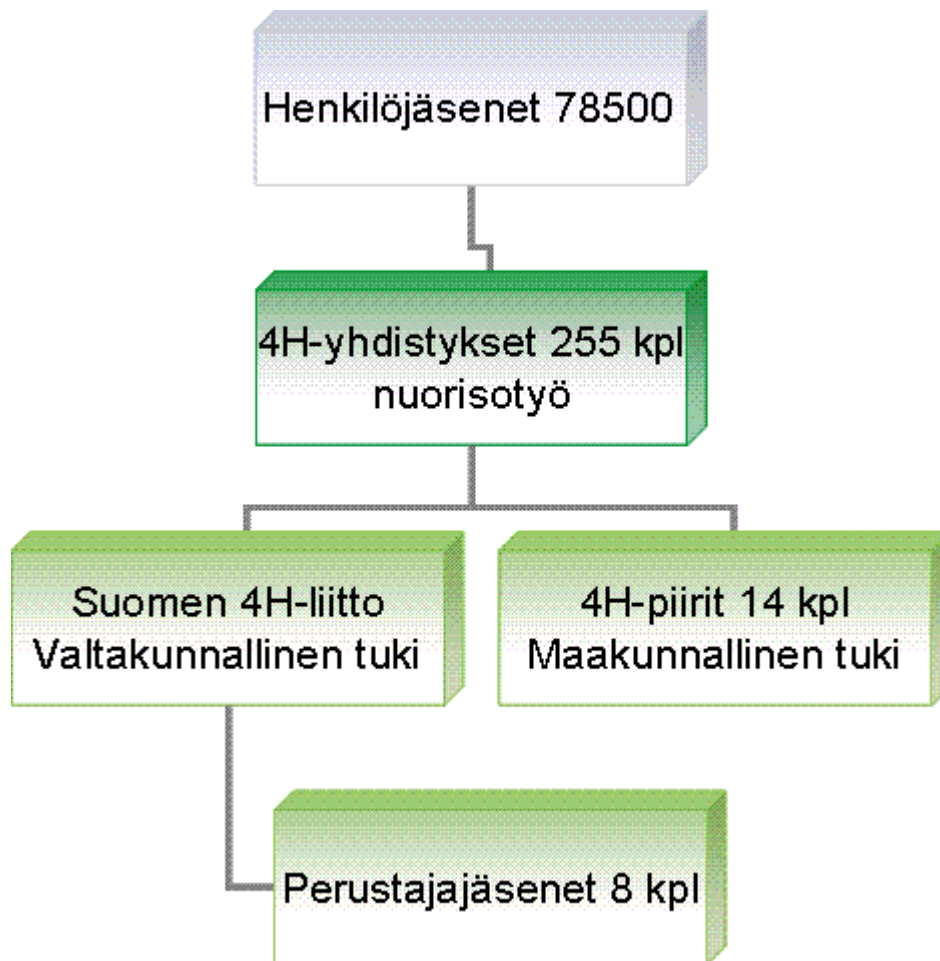
Aatteellinen yhdistys on vähintään kolmen jäseneksi aikovan yksityisen henkilön, yhteisön tai säätiön sopimuksella perustama ja Patentti- ja rekisterihallituksen pitämään yhdistysrekisteriin merkitty yhdistys, jonka tarkoitus on aatteellinen (siis tarkoituksena ei saa olla voiton tai muun taloudellisen ansion hankkiminen jäsenille). Aatteellinen yhdistys voi harjoittaa elinkeinoa tai muuta ansiotoimintaa, jos tästä on määräys yhdistyksen säännöissä tai jos se muuten välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen tai jos sitä on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena. Esim. urheiluseura, poliittinen puolue, ammattiliitto, partiojärjestö. (Aatteellinen yhdistys, 2010.)

Yhdistysrekisterissä on noin 120 000 yhdistystä, joista toimivia on noin 70 000. Valtakunnallisia liittoja on noin 1 000 ja piirijärjestöjä noin 3 000. Loput ovat paikallisia yhdistyksiä. Rekisteröimättömiä yhdistyksiä on noin 30 000. Yhdistyksiä löytyy Suomessa kaikilta elämänalueilta ja yhteiskuntapolitiikan sektoreilta. Suurimmat järjestöryhmät ovat liikunta-, harrastus- ja kulttuurijärjestöt, sosiaali- ja terveysjärjestöt sekä ammattijärjestöt. Yhdistysten perustamisinto ei ole laantunut, vaan niitä syntyy koko ajan. Järjestöissä on yhteensä noin 15 miljoonaa henkilöjäsenyyttä. Noin 75 prosenttia suomalaisista on elämänsä aikana jonkin yhdistyksen jäsen. Koulutetut ja hyvin toimeentulevat osallistuvat kaikkein aktiivisimmin. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukses 2008, 4.)

3 4H-JÄRJESTÖ

4H on kansalaisjärjestö, jonka ydintehtävänä on tukea lasten ja nuorten tasapainoista kehitystä ja kasvamista vastuuseen edistämällä nuorten omatoimisuutta, yritteliäisyyttä ja arjen taitoja, yhteistyötaitoja, kansainvälisyyttä, luonnon ja ympäristön kunnioitusta. Visiona on, että 4H-järjestö on valtakunnallisesti toimiva nykyaikainen lasten ja nuorten elämänhallintaa ja yritteliäisyyttä tukeva kansalaisjärjestö sekä johtava nuorisopalvelujen tuottaja. Laatutyö käynnistettiin 4H-järjestössä vuonna 2000. Ensimmäinen laatukäsikirja ilmestyy marraskuussa 2010. (Tietoa 4H-järjestöstä, 2010.)

Suomen 4H-liitto on 4H-järjestön valtakunnallinen katto-organisaatio. Maakunnissa 4H-toimintaa ohjaavat 4H-piirit, joita on 14 kappaletta. Kunnissa ja kaupungeissa paikallistason 4H-työtä tehdään 4H-yhdistyksissä, joita on 255. Ruohonjuuritason 4H-työtä tehdään kerhoissa ja klubeissa, joita on eri puolilla maata lähes 3 000 kappaletta. 4H-jäseniä on koko maassa noin 78 500 ja siten 4H-järjestö onkin Suomen suurin nuorisojärjestö. (Toimintatilastot 2009, 2010.)

KUVIO 2. 4H-järjestön organisaatiokaavio (4H-järjestön organisaatiokaavio, 2010).

4H-nuorisotyössä keskeisiä toimintamuotoja ja välineitä ovat kerhot ja sitä kautta pitkäaikainen jäsenyys 4H-yhdistyksessä, TOP-yrittäjäyyskasvatuksen toimintamalli, erilaiset kurssit, kilpailut, leirit ja tapahtumat, kansainvälisyystoiminta sekä työllistäminen. 4H-nuorisotyön tärkeä toimintaperiaate on tekemällä oppiminen. 4H-työn tärkeitä arvoja ovat yritteliäisyys ja ahkeruus, yhteistyö, rehellisyys ja oikeudenmukaisuus sekä välittäminen ja suvaitsevaisuus. Järjestön kansainvälinen tunnus tulee neljän sanan alkukirjaimista harkinta –head, harjaannus –hands, hyvyys – heart ja hyvinvointi – health. (Tietoa 4H-järjestöstä, 2010.)

3.1 4H-järjestön strategia

Suomen 4H-liitossa strategia määritellään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Laadinnassa käytetään strategisen suunnittelun mallia, johon osallistuvat järjestön kaikki tasot: 4H-liitto, 4H-piirit ja 4H-yhdistykset. Viimeksi edustajakokous hyväksyi vuosille 2008-2010 Tahdolla ja taidolla –strategian. Siinä on määritelty neljä avaintuotetta: ryhmätoiminta, koulutukset, työllistäminen ja nuorten yritykset. Strategiassa määritellään,

mitä palveluita 4H-yhdistykset tuottavat. Niiden toteutusta tukevat 4H-piirit ja -liitto. (4H-nuorisotyö 2010, 10.)

4H-liiton strategiassa päämääränä on olla johtava nuorisopalvelujen tuottaja. Tahto- ja taito -hankkeen tavoitteena on, että vuonna 2010 4H-järjestöllä on määritellyt palvelukokonaisuudet. 4H-järjestöllä on tuoteistetut ydinpalvelut ja tuotekuvaukset sekä palveluprosessit. Suomen 4H-liiton toimenpiteet ovat seuraavat:

- 1 Kuvataan 4H-nuorisopalvelujen kokonaisuus ja kehittämistarpeet.
- 2 Määritellään yksittäiset palvelut.
- 3 Vakioidaan.
- 4 Hinnoitellaan.
- 5 Suunnitellaan ja toteutetaan seuranta. (4H-nuorisotyö 2010, 9-10.)

4H-järjestön menestyminen ja tulokset saavutetaan toiminnan kautta. 4H-liitolla, 4H-piireillä ja 4H-yhdistyksillä on omat sovitut ja määritellyt ydintehtävänsä. Toiminta kuvataan prosesseina ja toimintoina. Kuvauksiin sisältyy prosessien suunnittelu, arviointi ja kehittäminen. Paikallisen 4H-nuorisotyön menestyminen perustuu siihen, että toiminta voidaan mukauttaa kulloisiinkin olosuhteisiin. Kuitenkin 4H-nuorisotoiminnan yhtenäisen julkisuuskuvan sekä 4H-piirien ja 4H-liiton tukipalvelujen kohdistamisen kannalta on välttämätöntä, että 4H-yhdistyksille on määritelty yhteiset ydintehtävät, joita toteutetaan kaikissa 4H-yhdistyksissä. 4H-yhdistykset määrittävät omat toiminta-ajatuksensa ja päämääränsä sekä arvonsa. Jokaisessa 4H-yhdistyksessä lapsille ja nuorille tarjotaan harrastustoiminnaksi seuraavia avaintuotteita:

- ryhmätoiminta (kerhot, klubit ja projektit)
- koulutukset
- työllistäminen
- nuorten yritykset. (4H-nuorisotyö 2010, 10.)

3.2 4H-järjestön työllistäminen

4H-järjestö on myös yrittäjyyskasvatusta ja työelämävalmiuksia antava kansalaisjärjestö. 4H-yritykset ja -työpalvelu tuottavat nuorille omia ansioita ja ne opettavat taloudenpidon perusasioita. Yrittäjyys nähdään nykyisin 4H-järjestössä laajana kokonaisuutena, jossa ei ole kyse pelkästään rahan ansaitsemisesta vaan myös asenteista ja toimintatavoista. 4H-järjestö tarjoaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden kasvaa yritt-

liääksi ja omaa elämäänsä hallitsevaksi aikuiseksi, joka toteuttaa omaksumaansa yritteliästä elämänasennetta toisen palveluksessa tai hyödyntää taitojaan itsenäisenä yrittäjänä. Nuoret oppivat tekemään työtä ja tätä kautta vastuunkantoa ja omatoimisuutta. Nuoret saavat arvokasta työkokemusta ja palkkaa. Lisäksi työskentely antaa virikkeitä ammatinvalintaan sekä harjaannuttaa asiakaspalvelu- ja kommunikointitaitoja. Nuorten yritteliäisyyttä, yrittäjyyttä ja työelämävalmiuksia edistävä 4H-nuorisotyö vastaa laajalla toiminnallaan erinomaisesti näihin yhteiskunnallisiin haasteisiin.

Työllistäminen tapahtuu paikallistasolla 4H-yhdistyksissä. Valtakunnallisesti 4H-järjestö työllisti vuonna 2009 alle 28-vuotiaita nuoria 7 030 henkilöä, joille maksettiin palkkoja yhteensä 3 233 266 €. Suurin osa töistä oli kotitalousalan palvelutöitä ja kerhojenohjausta. Seuraavaksi eniten työllistivät tapahtumat, hallinto- ja toimistotehtävät. (Toimintatilastot 2009.)

3.3 Laukaan 4H-yhdistyksen 4H-Kotipalvelu

Vuonna 2009 Laukaan 4H-yhdistyksessä oli 408 jäsentä, joista suurin osa asuu haja-asutusalueella. Toiminta-alueena on koko Laukaan kunta. Toiminnanjohtaja on ainoa kokopäiväinen, vakituinen työntekijä. Laukaan 4H-yhdistys maksoi vuonna 2009 palkkoja 24 henkilölle yhteensä reilut 3 000 € 4H-yhdistys työllistää nuoria kerhohojauksessa, 4H-Kotipalvelussa ja 4H-Eläintenhoitopalvelussa. Lisäksi 4H-yhdistys työllistää henkilöitä kurssitoiminnassa eri alan luennoitsijoita. (Toimintaker-tomus 2009, 3-5.)

Laukaan 4H-yhdistyksen 4H-Kotipalvelusta kotitaloudet voivat saada apua kotitalous-töihin. Suurin osa työtehtävistä on siivous- ja puutarhatöitä. Työntekijät ovat yli 15-vuotiaita nuoria, jotka ovat ensin käyneet 4H-Kotipalvelukurssin. Nuoret ovat työsuhteessa 4H-yhdistykseen, joka hoitaa palkanmaksun ja siihen liittyvät työnantajavelvoitteet. 4H-yhdistys myös välittää työtehtävät ja hoitaa laskutuksen. 4H-Kotipalvelun perusajatus on nuorten työkasvatus. Toiminnalla ei tavoitella voittoa, vaan tarkoituksena on tarjota nuorille työtilaisuuksia.

Asiakas voi tehdä verotuksessaan 4H-Kotipalvelusta ostamistaan työtunneista vähennyksen. 4H-yhdistys on ennakoperintärekisterissä, eikä se saa mitään tukia kotipalvelutoimintaansa. Työtunnin hinta on 15 € 4H-Kotipalvelussa on vakioasiakkaita, joi-

den siivoukset hoidetaan säännöllisesti ja lisäksi on kausiluonteisia kerta-asiakkaita. Vuonna 2009 vakioasiakkaita oli 18 kotitaloutta (Toimintakertomus 2009, 5). Suurin osa asiakkaista on ikäihmisiä. Nuorten tuottamat tukipalvelut keventävät osaltaan kuntataloudelle vanhustenhuollosta aiheutuvaa kustannuspainetta, sillä tukipalveluiden avulla vanhuksat voivat asua mahdollisimman pitkään kotonaan.

4 JÄRJESTÖT PALVELUJEN TARJOAJINA

Hyvinvointivaltion jouduttua laman kouriin ja vaikeaan talouskriisiin 1990-luvun alkuvuosina alettiin julkisella puolella kääntää katseita yhä enemmän eri-julkisten organisaatioiden suuntaan. Palveluiden tuottajiksi alettiin kelpuuttaa yhä useammin yritysten lisäksi järjestöjä, säätiöitä ja muita kolmannen sektorin toimijoita. Kolmatta sektoria kohtaan kohdistetut paineet nousivat jopa ylisuuriksi. Järjestöjen palvelutuotantoa kohtaan esitetään myös kritiikkiä. Järjestöjen tuottamien palvelujen epäillään vääristävän kilpailua. Erityisesti yritysten ja ammatillisten sekä elinkeinoelämän järjestöjen puolella vapaaehtoistyövoimana käyttävien yhdistysten osallistumista palvelukilpailuun kritisoidaan voimakkaasti. Myös laatuun liittyvät kysymykset epäilyttävät järjestöjen palveluita tarkasteltaessa. (Helander 2004, 86-98.)

Järjestöjen erityispiirre on niiden toiminnan yleishyödyllisyys. Järjestöjen on mahdollista toimia ja ylläpitää palveluita myös alueilla, joissa ei ole maksukykyisiä markkinoita. Usein muu järjestötoiminta tukee järjestöjen palvelutoimintaa ja ne muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Osallistumalla palvelujen tuottamiseen järjestöt saavat lisätietoa kansalaisten tarpeista. Järjestöt voivat tätä kautta osallistua palveluiden kehittämiseen ja edistää kansalaisten hyvinvointia, millä on merkitystä koko yhteiskunnalle. (Kauppinen & Niskanen 2003, 27-28.)

Järjestöt poikkeavat tavoitteiltaan olennaisesti yritysmaotoisista palveluntarjoajista, sillä järjestöjen ylläpitämiin arvoihin kuuluvat muun muassa vapaaehtoisuus, yhteisvastuu, solidaarisuus ja osallistuminen. (Ojala 2009,8.) Järjestöjen tarjoamat palvelut ajoittuvat usein iltoihin ja viikonloppuihin eli tavanomaisten virkatyöaikaisten ulkopuolelle. Yhdistykset pystyvät vapaaehtoistyövoimansa ansiosta tuomaan tarvittavaa joustavuutta palvelutuotantoon ja sen jatkuvuuteen. (Helander 2004, 95.)

Joustavuuden ohella järjestöjen toiminta auttaa kuntia säästämään olennaisella tavalla

tuotantokustannuksissa. Esimerkiksi liikunta- ja muut varsinaiset vapaa-aikapalvelut eivät kuulu kuntien lakisääteisten tehtävien piiriin. Ilman kuntien aktiivisuutta ne jäisivät kunnallisen toiminnan ulkopuolelle ja siten kutakuinkin kokonaan järjestöjen vastuulle. Palvelutukien ja estojen myötä kunnat tulevat näin yhdistyksiä vastaan varsinkin vapaa-aikatoimen alueella. (Helander 2004, 95.)

Kolmannen sektorin tuottamilla palveluilla on monia vahvuuksia. Sillä on nopea reagointikyky liki millaisen yhteisöllisen vuorovaikutuksen tarpeessa tahansa. Sillä on mukautuvuutta ja joustavuutta yli sektorirajojen. Sen vahvuus on vapaaehtois- ja vertaistoiminnan mahdollisuuksien tuntemus ja verkostot sekä paikallistuntemus. Kolmannella sektorilla on ihmisten aito innostus ja motivaatio. (Raninen ym. 2008, 149.) Kolmannen sektorin vahvuus on myös se, että se pystyy yhdistämään palkkatyötä ja vapaaehtoistyötä. Tähän julkinen sektori ei pysty.

Kolmas sektori käynnistää taloudellisen toimintansa sen sosiaalisen arvon vuoksi eikä voittojen takia. Kolmannen sektorin toimintalogiikka on siten yritysmäistä, että palvelutuotannon ja muun toiminnan edellyttämät tulot on hankittava itse. Poikkeavuutta yritystoimintaan verrattuna on se, että usein toiminta ei kata kokonaiskustannuksia, vaan osa tarvittavista varoista tulee vapaaehtoispanoksina ja osa kerätään muuten. (Romppainen 2007, 5.)

4.1 Järjestöjen palvelutuotannon tulevaisuus

Vuotta 2017 kuvaavan ennusteen mukaan erityisesti poliittiset järjestöt tulevat menettämään olennaisesti asemiaan. Järjestökentän toimijoista huomattavia häviöjä tulisivat olemaan myös maatalousjärjestöt ja ammattijärjestöt. Nykyasemiaan menettäisivät myös liikuntaseurat ja kunnanosayhdistykset. Eläkeläisjärjestöt tulisivat olemaan selvästi vahvimpia vaikutusvallan kasvattajia. Vaikutushyötyjiä olisivat myös nuorisojärjestöt ja elinkeinoelämän järjestöt. (Helander 2004, 86.)

Yleisesti järjestöjen tulevaisuuden huolenaihe on jäsenkunta ja etenkin se, että aktiiviset jäsenet ikääntyvät. Jäsenten osallistumisen intensiteetti heikkenee ja he eivät halua sitoutua pitkiksi ajoiksi. Ruotsin tapaan järjestötoiminnan on arvioitu ammattimaistuvan ja markkinoituvan. Strateginen suunnittelu lisääntyy ja omarahoituksen osuus kasvaa. (Raninen ym. 2008, 46-47.)

Järjestöt ovat merkittäviä työllistäjiä. Järjestöissä työskentelee noin 82 000 työntekijää, joista noin 25 000 on osa-aikaista. Järjestöissä työskentelevien osuus on noin 3,5 prosenttia työssä olevasta työvoimasta. Vapaaehtoistyötä tehtiin järjestöissä vuonna 1996 yli 123 miljoonaa tuntia, mikä vastaa lähes 80 000 henkilötyövuotta eli 4 prosenttia työvoimasta. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 4.)

Laajemmassa hyvinvointiyhteiskuntaan liittyvässä keskustelussa tutkijat esittävät, että siirrymme hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskuntaan, jossa monenlaiset toimijat vastaavat hyvinvoinnin tuottamisesta ja jakamisesta. Eräiden mielestä kansalaisyhteiskuntaa pitäisi vahvistaa ja palauttaa sille tehtäviä, jotka ovat historian kuluessa siirtyneet valtion ja kuntien hoidettaviksi. Toiset taas vaativat markkinoiden ja yksityisen palvelutuotannon vahvistamista ja siihen liittyen hoivayrittäjyyden tukemista. Kolmas suuntaus korostaa perheen ja lähiyhteisöjen vastuuta. (Anttonen & Sointu 2006, 11.)

Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan managerialistisessa opissa kolmannen sektorin toimijoiden ensisijaisena roolina on olla palvelujen tuottajia. Jos ne tuottavat palveluja kunnan kannalta edullisesti, ne asettuvat samaan asemaan kuin palveluja tuottavat yritykset. Toimintatavan mukaisesti voidaan ajatella, että järjestöt tuottaisivat sellaisia palveluja, joiden tuottamisesta julkinen sektori voi luopua kokonaan. Managerialismi on toimintatapa, jossa julkisella sektorilla on siirrytty yritysmaailman ohjaus-, johtamis- ja toiminnan organisoimistapoihin sekä tehokkuuden tavoitteluun. (Möttönen & Niemelä 2005, 82-85.)

Uuden kolmannen sektorin kannalta yksi merkittävimmistä muutoksista on uusi julkishallintojohtamisen ajatus. Tämä 1990-luvulla Suomeen tullut tapa tähtää julkisen sektorin pienentämiseen ja menojen hillitsemiseen. Keskeisiä keinoja ovat palvelutuotannon kilpailuttaminen sekä yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuotanto-osuuden kasvattaminen. (Huotari ym. 2008, 50.)

Kansalaisjärjestöjen rooli erilaisten palvelujen tuottajina uhkaa kaventua avustuskäytäntöjen myötä. Osalla järjestöistä on erilaista elinkeinotoimintaa ja sen järjestöt ovat pyrkineet eriyttämään muusta toiminnastaan. Järjestöt hankkivat elinkeinotoiminnan kautta varoja voidakseen toteuttaa tarkoituksenmukaista yleishyödyllistä toimintaansa. Järjestöissä olevaa elinkeinotoimintaa koskevat samat periaatteet ja sääntely kuin

muidenkin tahojen elinkeinotoimintaa. Kunnat odottavat järjestöiltä ja yrityksiltä nykyistä suurempaa roolia palvelujen tuottamisessa, sillä tarpeisiin vastaamisessa tarvitaan tulevaisuudessa julkisia toimijoita, järjestöä, alan yrityksiä ja ihmisen omia ponnisteluja. Palvelutarpeet ovat kasvamassa ja monimutkaistumassa. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 2.)

Järjestöjen yksi keskeinen tehtävä on innovaatioiden tuottaminen ja kehittämistyö. Nykyisen palvelurakenteen monipuolisuus on pitkälle järjestöissä tehdyn palveluiden kehittämisen ansiota. Järjestöjen palvelutuotannossa on suhteessa muihin palveluntuottajiin lisäarvoa, jota tuo toiminnan luotettavuus, jonka tuo järjestöjen vahva, sitoutunut ja kestävä arvopohja. Ne toimivat pitkäjänteisesti. Järjestöillä on rooli ennaltaehkäisentyön tekijöinä sekä tiedon välittäjinä. Niiden toiminta kohdistuu jäsenistön lisäksi muihinkin. Järjestöt ovat kehittäneet palveluja etenkin alueilla, joilla yritysmäinen toiminta ei ole kannattavaa eikä julkisia palveluita ole saatavilla. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 7-8.)

Jatkossa järjestöjen palvelutuotannon kysyntä tulee lisääntymään entisestään. Julkinen sektori jatkaa kamppailua talousvaikeuksiensa kanssa ja on valmis ulkoistamaan lisää palveluja. Järjestöillä on mahdollisuus ottaa niistä yhä suurempi määrä tuottaakseen. (Harju 2004, 45.) Suomeen syntyy enemmän welfare mix- ajatteluun pohjautuvaa yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. Sektorien yhteistyö on välttämätöntä, koska tulevana vuosina maamme ei selviä hyvinvointipalvelujen tuottamisesta. Järjestölliset palvelut ja muu järjestöllinen liiketoiminta ovat vain osa welfare mix -kokonaisuutta. (Harju 2004, 59.)

4.2 Järjestöjen rahoitus

Järjestöjen rahoituslähteet ovat hyvin moninaiset. Rahoitus on jakautunut riippuen järjestön koosta, sijaintipaikkakunnasta, historiasta ja toiminnasta. Järjestöjen rahoituksen ongelmana on usein se, että ei ole olemassa keskitettyä tietoa, josta selviäisi haussa olevat avustukset, hakuajat ja avustuskriteerit. Järjestöjen omatoiminen varainhankinta on muuttunut ja lisääntynyt viime vuosina. Järjestötoiminnan kannalta on tärkeää, että tuki järjestöille on mahdollisimman ennakoitavaa ja jatkuvaa. Jos järjestötoiminnan rahoitus rakennetaan projektien ja määräaikaisen rahoituksen varaan, vaarana on, että toiminnan suunnittelu ja toteutus ovat lyhytjänteistä, pätkätyösuhteet

lisääntyvät ja toiminnan jatkuvuus kärsii. (Vaisto 2009, 5-18.)

Kansalaisjärjestöjen liikevaihto on noin viisi miljardia euroa, josta julkisen rahoituksen osuus on noin 1,6 miljardia euroa eli 32 %. Eniten julkista tukea saavat sosiaali- ja terveysjärjestöt, joissa on myös suurin liikevaihto. Julkisen rahoituksen osuus on Suomessa alle eurooppalaisen keskiarvon ja myös alhaisempi kuin Yhdysvalloissa. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 4.)

Järjestöt ovat saaneet valtionavun pääosin yleisavustuksina, mikä on jättänyt tilaa järjestöjen omalle harkinnalle ja päätösvallalle. Viime vuosina tähän on tullut muutos. Rahoittajat osallistuvat entistä enemmän avustuslinjaustensa kautta myös järjestöjen toiminnan määrittämiseen. Ostopalvelutoiminnan lisääntyminen sekä projekti- ja kohderahoituksen yleistymisen ovat tiivistäneet julkisen vallan ja rahoittajatahojen otetta kansalaistoiminnasta. Se on vähentänyt järjestöjen perinteistä autonomisuutta ja riippumattomuutta. Suurimmalla osalla ministeriöistä on yhteistyötä järjestöjen kanssa ja ne tukevat järjestöjen toimintaa avustuksin. (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 2-8.)

Järjestöjen toiminta voi jakautua paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen toimintaan. Kaikkien näiden toimintojen tukeminen voi koostua hyvin erilaisista lähteistä. Osa tuesta voidaan myöntää valtakunnallisen järjestön kautta paikalliseen ja alueelliseen työhön. Paikalliseen toimintaan myönnetty avustus suuntautuu paikalliseen toimintaan. (Vaisto 2009, 5.) Kunnat myöntävät avustuksia pääsääntöisesti paikallisille toimijoille (Yleishyödylliset palvelut –työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset 2008, 17).

Järjestöjen taloudellisten toimintaedellytysten hoitaminen vaatii entistä enemmän asiantuntemusta ja perehtyneisyyttä. Tiukka viranomaisohjaus ja rahoituksen saamisen vaikeus voivat jatkossa hankaloittaa järjestöjen toimintaa. Myös järjestöjen luokittelu voi aiheuttaa eräissä tapauksissa ongelmia rahoituksen saamisessa. Jos rahoittajat luokittelevat järjestöt eri tavalla kuin järjestö itse, voi järjestöllä olla vaikeuksia saada rahoitusta toiminnalleen. (Vaisto 2009, 5.)

Vuoden 2009 lopulla Raha-automaattiyhdistys (RAY) tiukensi tukien jakamistaan.

Raha-automaattiyhdistys valitsee tuen saajat entistä tiukemman arvioinnin pohjalta. Vaakalaudalle joutui esimerkiksi kuolemaa lähestyvien syöpäpotilaiden kotisaattohoito. RAY ei halua antaa tukea sellaisiin järjestöjen työmuotoihin, jotka oikeastaan kuuluisivat kuntien tehtäviin. Se pyrkii välttämään tuen antamista aloille, joilla tuet vääristäisivät kilpailua. (Korkee 2009.)

4.3 Aatteellisen yhteisön ja säätiön toiminnan rahoituksen erityispiirteet

Suomalaisten järjestöjen taloudesta on vajavaisesti tietoa. Kansalaisyhteiskunnan rahavirtojen ja toiminnan volyymin tarkempi selvittäminen antaisi paremman kuvan eri järjestötyyppien taloudellisten toimintaedellytysten kokonaisuudesta ja vaadittavista pitkäjänteisistä toimenpiteistä järjestöjen toimintaedellytysten parantamisesta. (Avustukset ja taloudelliset toimintaedellytykset –työryhmän loppuraportti 2009, 9.)

Järjestöt voidaan jaotella taloudellisen palvelutuotannon mukaan:

- 1 palvelutuotanto osakeyhtiömuodossa
- 2 taloudellinen palvelutuotanto eriytetty kirjanpidollisesti muusta toiminnasta
- 3 taloudellinen palvelutuotanto ei ole eriytetty
- 4 järjestöllä ei ole taloudellista palvelutuotantoa (Ojala 2009, 12).

Usein yhdistykset ja säätiöt ovat myös siirtäneet liiketoimintansa perustamalleen osakeyhtiölle. Tämän käytännön yleistymiseen on vaikuttanut aatteellisten yhdistysten ja säätiöiden toimintakentän muutos. Monista yhdistysten ja säätiöiden perinteisesti tarjoamista palveluista, kuten kuntoutus-, liikunta- ja kotipalveluista, on tullut viime vuosina kasvavia elinkeinotoiminnan aloja. Koska yleishyödyllisten yhteisöjen osittainen verovapaus saattaa asettaa ne kilpailullisesti edulliseen asemaan samoilla markkinoilla toimiviin yksityisiin yrityksiin nähden, on Verohallitus tarkentanut yleishyödyllisyyden käsitettä vuonna 2005 antamallaan ohjeilla. Verotuskäytännön muutos sekä monien yhdistystoiminnan rahoittajien, erityisesti Raha-automaattiyhdistyksen, yhä voimakkaampina esittämät läpinäkyvyyden vaatimukset ovat ohjanneet yhdistyksiä eriyttämään yleishyödyllisestä toiminnastaan sellaista palvelutuotantoa, joka kilpailee yksityisillä markkinoilla tarjottavien palveluiden kanssa. (Perälä & Perälä 2006, 25-26.) Verokohtelu vaihtelee alueittain ja osa

nuorisojärjestöistä on kokenut verotuksen tiukentuneen. Joidenkin nuorisojärjestöjen toimintoja on alettu verottaa kuten elinkeinotoimintaa, esimerkiksi koululaisten iltapäiväkerhotoiminnan tuloja. (Cederlöf 2008, 32.) Yleishyödyllisten palvelujen tuottamisvastuun yksiselitteinen ja kattava määrittely puuttuu lainsäädännöstä. Yleishyödyllisistä palveluista on säädetty Suomen lainsäädännössä ainakin 68 eri pykälässä. (Ojala 2009, 27.)

Aatteellisen yhteisön ja säätiön toiminnan onnistumisen mitta ei ole ylijäämän määrä eli kannattavuus vaan se, miten tehokkaasti se on toteuttanut aatteellista tarkoitustaan. Tavoitteeksi asetettu aatteellinen tehtävä on toteutettava kuitenkin mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti. Toiminnan turvaamiseksi myös aatteellisissa yhteisöissä ja säätiöissä tulojen on oltava menoja suuremmat ja kassavirtojen lyhyelläkin aikavälillä positiivisia. (Perälä & Perälä 2006, 29.)

Aatteellinen yhteisö ja säätiö tarvitsevat aatteellisen päämääränsä toteuttamiseen ja toiminnan ylläpitämiseen jatkuvaa ja säännöllistä rahoitusta. Niiden rahoituskenttä on muuttunut merkittävästi viime vuosikymmenen aikana. Rahoituskeinoja on monia ja ne riippuvat yleensä kiinteästi yhteisön tai säätiön toiminnan luonteesta. Perinteisesti toimintaa avustaneiden julkisten yhteisöjen rooli on muuttunut vähitellen toiminnan avustajasta palvelujen ostajaksi. Samalla julkisilla avustuksilla rahoitettu aatteellisena pidetty toiminta on useissa tapauksissa muuttunut kilpailtujen palvelujen tuottamiseksi, kun yksityiset yritykset ovat tulleet mukaan aatteellisten yhdistysten ja säätiöiden perinteisesti harjoittamaan palvelutoimintaan. Kilpailua rahoituksesta on kiristänyt myös suurten yritysten itsenäisesti harjoittaman yhteiskuntavastuutoiminnan yleistymisen. Aivan viime vuosina kiinnostusta aatteellisten yhteisöjen ja säätiöiden rahoitukseen ja sen kirjanpitokäsittelyyn ovat lisänneet myös näiden varainhankintaan liittyneet väärinkäytökset. (Perälä & Perälä 2006, 253.)

Järjestöjen rahoitusmahdollisuudet edistävät projektisoitumista. Varsinkin Euroopan unionin myötä järjestöjen rahoitusmahdollisuudet ovat muuttuneet projektiluonteisiksi. Ne vaativat enemmän hallinnointia ja suunnittelua sekä uudenlaista johtamista ja ohjaamista. Projektisoitumisen myötä järjestöjen perustoimintojen ylläpito ja keskittäminen jäävät hoidettavaksi yhä pienemmälle työntekijämäärälle. (Ilvonen 2005, 42.)

Rahoituskentän muutos on synnyttänyt uusia haasteita muun muassa yhteisöjen ja säätiöiden talousarvion laadintaan ja sen tuottamien palvelujen hinnoitteluun.

Rahoittajat edellyttävät yhä avoimempaa ja ammattimaisempaa raportointia aatteellisen yhteisön ja säätiön varojen hankinnasta ja niiden käytöstä. Aatteellisten yhteisöjen ja säätiöiden rahoituslähteitä ovat muun muassa palveluista saadut tulot, varainhankinta, avustukset ja lahjoitukset sekä sijoitustoiminnan tulot. Vierasta pääomaa ne eivät yleensä käytä ollenkaan. (Perälä & Perälä 2006, 254.)

Yhdistyslaissa säädetään taloudellisesta toiminnasta, että yhdistys saa harjoittaa elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty säännöissä. Se liittyy välittömästi sen tarkoituksen toteuttamiseen tai jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena.

Yleishyödyllisen yhteisön verotettavaa tuloa on kaikki sellainen tulo, joka on saatu elinkeinotoiminnassa. Jos tulo olisi tuloverolain mukaan verotettavaa tuloa, yhteisö saa verovapauden tuloverolain 22 §:n nojalla. Olennaista on määritellä, minkälainen toiminta täyttää elinkeinotoiminnan tunnusmerkit. Elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan liike- ja ammattitoimintaa. Liiketoimintana pidetään toimintaa, jota harjoitetaan jatkuvasti ja jonka tarkoituksena on voiton tavoittelu. Siihen liittyy aina yrittäjärisä. Liiketoiminta on itsenäistä ja suunnitelmallista toimintaa, joka kohdistuu laajajakoon henkilökuntaan. Yleishyödyllisten yhteisöjen on sallittua harjoittaa joitakin toimintoja kerätäkseen varoja toimintaansa varten ilman veroseuraamuksia. Ne on luettelut erikseen tuloverolaissa. (Lydman ym. 2005, 41, 356-357.)

EU:n kilpailuoikeus kieltää kilpailua vääristävät valtion tuet, mutta tietyt tuet ovat mahdollisia. Poikkeus voidaan tehdä kahdella tavalla, jotka ovat de minimis –sääntö tai ryhmäpoikkeusmenettely. De minimis –säännössä yrityksen saama palkkatuki rajataan 200 000 € kolmen vuoden ajalle. Elinkeinotoiminnassa kolmannen sektorin toimijat saivat vuodessa noin 70 000 € Tuen katsotaan olevan kilpailun vääristämisen kannalta vähämerkityksinen ja se estää laajan sosiaalisen yritystoiminnan. Ryhmäpoikkeusmenettelyssä vaikeasti työllistyvien ja pitkäaikaistyöttömien palkkakustannuksista korvataan 50 %. Niitä voidaan korvata vuoden ajan ja tukea saa enintään viisi miljoonaa euroa vuodessa yritystä kohden. Tämä voi vaikeuttaa pienten yhdistysten työllistämistoimintaa, kun taas suurille toimijoille ja sosiaalisille yhdistyksille se on parempi. (Siippainen 2009.)

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan työryhmän mukaan EU-jäsenyyteen

perustuva de minimis –tuki voisi vahvistaa verohuojennusmenettelyä arvioitaessa EU:n valtiotukisääntelyn suhdetta veronhuojennusmenettelyyn (Lahti 2009, 18).

Järjestöjen palvelutuotantoon vaikuttaa myös SGEI-palvelut (services of general economic interest) eli yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut. Suomen lainsäädäntö ei tunne käsitettä. EU:ssa niillä tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksessa tarkoitettuja taloudellisia palveluja, jotka ovat luonteeltaan yleishyödyllisiä, ja joiden tuottamiseksi viranomaiset ovat asettaneet julkisen palvelun velvoitteen. Näitä tehtäviä ovat esimerkiksi sosiaalinen asuntotuotanto, turpeen turvavarastointi sekä liikenne- ja viestintäala. Jos markkinat eivät toimi, yhteiskunta haluaa turvata kyseisten palveluiden saatavuuden. SGEI-palveluiden määrittämisessä jäsenvaltioilla on harkintavaltaa. Komissio puuttuu vain ilmeisiin virheisiin. (Vahtera 2008.)

4.4 Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta järjestöjen ja viranomaisten yhteistyön edistäjänä

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta eli KANE on valtioneuvoston vuonna 2007 asettama neuvottelukunta, jonka tehtävänä on kansalaisyhteiskunnan ja julkisen vallan vuorovaikutuksen parantaminen ja järjestön toimintaedellytysten vahvistaminen. Neuvottelukunnan toiminta ja selvitykset ovat monin tavoin vaikuttaneet järjestöihin ja niiden toimintaan eri viranomaisten toiminnan kautta. Tämän vuoksi se on keskeinen osa opinnäytetyön viitekehyksessä.

Oikeusministeriö asetti 19.12.2005 kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä arvioivan työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia kokonaisarvio kansalaisyhteiskunnan toiminnan edellytyksiin vaikuttavista muutoksista. Sen pohjalta työryhmä teki ehdotukset säädösmuutoksista, jotka tukevat kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja kannustavat julkisia palveluita täydentävää vapaaehtoistyötä ja vertaistukea. (Niemelä & Wakeham 2007, 1.)

Tärkeimmät politiikkaohjelman aikaansaamat uudistukset liittyivät kansalais- ja demokratiakasvatukseen tehostamiseen, kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon vuorovaikutuksen parantumiseen, kunnallisen demokratian edistämiseen ja valtuuston paremman toiminnan mahdollistamiseen sekä säädöspolitiikan tarpeen arvioimiseen.

Politiikkaohjelma kehitti suunnitelman sellaiseksi demokratiapolitiikaksi, jolla julkinen valta voi perustuslain mukaisesti edistää kansalaisten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Työryhmä esitti, että valtioneuvoston tulisi selkeyttää kansalaisjärjestöjen asemaa tekemällä erityinen periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämiseksi. Sen lisäksi yleishyödyllisille palveluille tulee laatia kansallinen strategia, jossa määritetään kansalaisjärjestötoiminnan, järjestöjen palvelutoiminnan ja järjestöjen elinkeinotoiminnan välinen raja. (Niemelä & Wakeham 2007, 1.)

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset –työryhmä teki kokonaisarvion kansalaisyhteiskunnan toiminnan edellytyksiin vaikuttavista muutoksista. Sen pohjalta se teki ehdotukset sellaisiksi säädösmuutoksiksi, jotka tukevat kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja kannustavat julkisia palveluita täydentävää vapaaehtoistyötä ja vertaistukea. Työryhmä kartoitti myös yleishyödyllisyyden määritelmää. Työryhmä on käsitellyt muun muassa kilpailuttamiseen, Euroopan unionin sääntelyyn, avustamiseen ja verotukseen liittyviä kysymyksiä sekä tehnyt esityksiä järjestöjen toimintaedellytysten edistämiseksi. Työryhmä on käynyt keskustelua kansalaisyhteiskunnan, rahoittajien ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. (Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset –työryhmä 2006, 1.)

Valtioneuvosto asetti kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan, jonka tavoitteena on järjestöjen ja viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen. Neuvottelukunta asetettiin nyt ensimmäistä kertaa ja sen toimikausi päättyy 31.10.2011.

Neuvottelukunnan tehtävänä on

- 1) edistää yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten kesken;
- 2) seurata kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristön muutoksia sekä tähän liittyen Euroopan unionin ja kansainvälistä kehitystä;
- 3) tehdä aloitteita, esityksiä ja antaa lausuntoja kansalaisyhteiskuntapolitiikan kannalta tärkeiden osa-alueiden kehittämiseksi;

4) arvioida ministeriöiden kansalaisjärjestöstrategioita ja kansalaisten kuulemiskäytäntöjä;

5) seurata kansalaisjärjestöjä koskevien julkisen vallan päätösten johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta sekä tehdä aloitteita niiden kehittämiseksi;

6) tehdä aloitteita Suomen kansalliselle ja kansainväliselle kansalaisjärjestöjä koskevalle toimintalinjalle;

7) käynnistää selvitys-, tutkimus- ja kehittämishankkeita, edistää tutkimustoimintaa ja tutkimustulosten hyödyntämistä sekä tiedottaa hankkeiden ja tutkimusten tuloksista. (A 15.3.2007/269.)

KANE:ssa on yksi edustaja keskeisistä liikuntajärjestöistä, lapsi- ja nuorisojärjestöistä, taide- ja kulttuurijärjestöistä, sosiaali- ja terveysjärjestöistä, ympäristö- ja asukasjärjestöistä, ihmisoikeus- ja maahanmuuttajajärjestöistä sekä lisäksi yksi kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen edustaja ja kaksi elinkeinoelämän edustajaa. (A 15.3.2007/269.)

KANE:n pysyviä jaostoja ovat työvaliokunta, tutkimusjaosto, osallisuusjaosto, verojaosto ja viestintäryhmä. Määräaikaista työryhmiä ovat yleishyödylliset palvelut, taloudelliset toimintaedellytykset, demokratiapolitiikka, avustukset ja taloudelliset toimintaedellytykset. (Pekkala 2009, 2.) Eri jaostot on saaneet valmiiksi loppuraporttinsa ja esittäneet toimenpiteitä ongelmakohtien parantamiseksi. Hallitus hyväksyi 17.2.2010 kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten parantamista koskevat linjaukset. Ne liittyivät muun muassa järjestöjen verotuksen kehittämiseen sekä järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen on nähty tärkeäksi myös hallituksen 4.2.2010 tekemässä demokratian edistämistä koskevassa periaatepäätöksessä. Periaatepäätöksessä kansalaisyhteiskunnan elinvoimaisuudella nähdään olevan suuri merkitys kansalaisten hyvinvoinnille, osallisuudelle ja vaikutusmahdollisuuksille. (Hallitus linjasi kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten parantamista 2010.)

5 PALVELUJEN TUOTTAMISEN NYKYMALLIEN KUVAUS

Seuraavassa esittelen palvelujen tuottamisen nykymallit. Perustiedot olen koonnut myös taulukkoon liitteeseen yksi.

5.1 Rekisteröity yhdistys

Yhdistystä pidetään yhdistyksenä, jos siinä on vähintään kolme jäsentä, sillä on jokin aatteellinen tarkoitus ja sen toiminta on tarkoitettu pysyväksi. Yhdistyksen jäsenet voivat olla luonnollisia henkilöitä (ihmisiä) tai oikeushenkilöitä (muuta yhdistyksiä, osakeyhtiöitä tai kuntia). Samassa yhdistyksessä voi myös olla jäsenenä sekä ihmisiä että erilaisia yhteisöjä. (Loimu 2007, 21-22.)

Yhdistys on perustettu jonkin aatteen edistämiseksi (L 26.5.1989/ 503). Yhdistyksen aatteellisuus voi olla jonkin aatesuunnan edistämistä tai vastustamista taikka jonkin ryhmän etujen valvontaa tai hyväntekeväisyyttä. Yhdistys voi tuottaa palveluja jäsenilleen sekä muillekin kuin jäsenille. Yhdistys voi myös tarjota vain yhdessäolonmahdollisuuksia jäsenille ilman varsinaista aatteellisuutta. (Loimu 2007, 21-22.)

Yhdistyslaki on yleislaki ja se koskee kaikkia niitä aatteellisia yhdistyksiä, joita ei ole erikseen suljettu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Eriksen lainsäädäntötoimin järjestetyt yhdistykset ovat tavallisesti julkisoikeudellisia. (Halila & Tarasti 2006, 74.) Yhdistyksen erottaa siviilioikeudellisesti muista yhteisöistä sen avoin luonne eli se, että yhdistykseen liittymistä ei voida samoin rajata kuin esimerkiksi omistajaksi tulemistä osakeyhtiöön. Lisäksi yhdistyksen toiminta ei perustu omistajien päämäärän saavuttamiseen. (Perälä & Perälä 2006, 20.)

Rekisteröidyt yhdistykset voidaan jaotella useilla eri tavoin. Yhdistysten yhteiskunnallisten tehtävien mukaan ne voidaan jakaa neljään alueeseen:

- yhteiskunnan poliittiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon vaikuttamiseen kuten puolueissa
- ryhmätujen ajamiseen kuten ammattiyhdistyksissä
- palvelujen tuottamiseen kuten sosiaalialan yhdistyksissä

- vapaa-ajanviettomahdollisuuksien tarjoamiseen kuten kulttuuri-, liikunta-, nuoriso- ja harrastustoiminnan yhdistyksissä. (Halila & Tarasti 2006, 23, 28.)

Yhdistykset voidaan jakaa toisaalta aatteellisiin ja taloudellisiin ja toisaalta yksityisoikeudellisiin ja julkisoikeudellisiin yhdistyksiin. Tämän ryhmittelyn perusteella voidaan tehdä seuraava jako

- yksityisoikeudelliset aatteelliset yhdistykset
- julkisoikeudelliset aatteelliset yhdistykset
- yksityisoikeudelliset taloudelliset yhdistykset
- julkisoikeudelliset taloudelliset yhdistykset. Myös sekatyypisiä yhdistyksiä voi olla olemassa. (Halila & Tarasti 2006, 23.)

Yhdistysrekisteri otti vuonna 2007 käyttöön seuraavan Jyväskylän yliopiston kanssa yhteistyössä kehittämänsä luokittelun:

- poliittiset yhdistykset
- ammattiin ja elinkeinoon liittyvät yhdistykset
- sosiaali- ja terveysalan yhdistykset
- kulttuurialan yhdistykset
- vapaa-ajan yhdistykset
- urheilu- ja liikuntayhdistykset
- uskontoon ja maailmankatsomukseen liittyvät yhdistykset
- maanpuolustukseen ja kansainvälisiin suhteisiin liittyvät yhdistykset
- muut yhdistykset (Halila & Tarasti 2006, 29-30).

Yhdistyksen perustyyppi on yhdistys, jossa jäseninä ovat yksityiset henkilöt.

Yhdistyksistä voi muodostua kaksi-, kolme-, neljä- tai jopa viisiportainen järjestökokonaisuus. Useampiportaisia yhdistyksiä kutsutaan usein liitoiksi, jotka tavallisesti ovat valtakunnallisia. Tällaisten liittojen muodostamia yhdistyksiä taas voidaan kutsua keskusliitoiksi, jotka ovat maakunta- tai piirikohtaisia. Sitä seuraava porras on kunnallinen ja/tai paikallinen yhdistys. Esimerkiksi ammattiyhdistysten organisaattiorakenne on yleensä neliportainen, kun taas puolueiden organisaattiorakenne on useimmiten viisiportainen. (Halila & Tarasti 2006, 29-34.)

Yhdistyksen perustaminen on helppoa. Yhdistys voi toimia rekisteröitynä tai rekisteröitymättömänä. Yhdistyksen merkitseminen Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteriin muuttaa sen itsenäiseksi oikeushenkilöksi, jolloin se saavuttaa oikeustoimikelpoisuuden eli oikeuden tehdä oikeustoimia omissa nimissään. Yhdistys voi hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia sekä olla asianosaisena tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona. Yhdistyksen rekisteröinnin tulee noudattaa yhdistyslain asettamia muoto- ja muita vaatimuksia. Lisäksi yhdistys laatii omat sääntönsä, joissa tulee määritellä sen tarkoitus ja toimintamuodot. (Lydman ym. 2007, 187-188, 190-194.) Rekisteriin merkitty yhdistys saa lisätä nimeensä sanat rekisteröity yhdistys tai lyhenteen ry (Perälä & Perälä 2006, 21).

Yhdistyksen jäsenille kuuluu yhdistyksessä päätösvaltaa, jota he käyttävät kollektiivisesti yhdistyksen kokouksissa. Jäsenet päättävät tärkeimmistä yhdistystä koskevista asioista, kun taas hallituksen tehtäviin kuuluu lähtökohtaisesti yhdistyksen yleisestä hallinnosta ja taloudenhoidosta huolehtiminen sekä myös yhdistyksen edustaminen. (Lydman ym. 2005, 226.) Yhdistyksellä on oltava hallitus, johon kuuluu vähintään kolme jäsentä ja hallituksella on oltava puheenjohtaja. Hallitus edustaa yhdistystä, mutta sillä ei ole itsenäistä päätösvaltaa. (Halila & Tarasti 2006, 259, 456.)

Yhdistys voi harjoittaa vain sellaista elinkeino- tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen ja jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena (L 26.5.1989/503). Yhdistysrekisteri hyväksyy toimintamuotojen määrittelyn perään esimerkiksi lisäyksen ”ja muilla samankaltaisilla tavoilla”. Tämä lisäys joustavoittaa yhdistyksen toimintaa asettamatta sille toisaalta mitään velvollisuuksia. (Lydman ym. 2007, 194-195.)

Tavallisin muoto rekisteröidyn yhdistyksen lakkauttamiseksi on purkautuminen. Yhdistys lakkaa olemasta, kun se lakkautetaan. Lakkauttaminen on pakkotoimenpide, joka puuttuu yhdistymisvapauteen. Kun yhdistys itsestään vähitellen lopettaa toimintansa, puhutaan hiljaisesti kuolleesta yhdistyksestä. Yhdistyksen toiminta voi loppua myös konkurssiin. Yhdistyslaissa ei ole säännöksiä yhdistysten fuusioitumisesta eli yhdistämisestä tai jakautumisesta. Yhdistyksen purkautuminen on säädetty yhdistyslaissa mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta sitä käytettäisiin. (Halila & Tarasti 2006, 559-561.)

Yhdistys voidaan muuttaa osuuskunnaksi yhdistystä purkamatta. Yhdistys pysyy oikeushenkilönä taloudellista toimintaa harjoittavan yhdistyksen muuttamisesta osuuskunnaksi annetun lain (502/1989) mukaan. Osuuskunnaksi voi muuttua yhdistys, jonka toiminta tukee jäsenten taloudenpitoa tai elinkeinoa ja jonka palveluksia jäsenet käyttävät hyväkseen. Tällainen yhdistys voi olla lailla sääntelemätön taloudellinen yhdistys tai yhdistysrekisteriin merkitty yhdistys, jonka toiminta on muuttunut taloudelliseksi. Muutos on jäsenten harkinnassa. Muutos tulee voimaan, kun osuuskunta on ilmoitettu kaupparekisteriin. (Halila & Tarasti 2006, 78-79.)

5.2 Rekisteröimätön yhdistys

Yhdistyslain 59.3 § mukaan rekisteröimättömiin yhdistyksiin on sovellettava yhdistyslain 1-5 ja 10 §:ä (L26.5.1989/503). Niissä on säännöksiä yhdistyksen yleisestä tunnusmerkistöstä, lain soveltamisalaan kuuluvista sekä kielletyistä ja luvanvaraisista yhdistyksistä ja yhdistyksen jäsenistä. Yhdistyksiä koskevia julkisen edun vuoksi annettuja säännöksiä ei voida kiertää jättämällä yhdistys rekisteröimättä. Rekisteröimättömän yhdistyksen jäseniä voivat olla yksityiset henkilöt, yhteisöt ja säätiöt. Rekisteröimättömiä yhdistyksiä ovat ne yhteenliittymät, joita ei ole toiminnan pienimuotoisuuden tai jonkin muun syyn vuoksi haluttu rekisteröidä.

Rekisteröimättömiä voivat olla muun muassa kerhot, puolueiden eduskuntaryhmät, ammattiliittojen poolit ja oppilaitosten oppilaskunnat. Myös rekisteröimätön yhdistys voidaan lakkauttaa. (Halila & Tarasti 2006, 682-699.)

Rekisteröimätön yhdistys ei ole oikeustoimikelpoinen. Rekisteröimättömiä yhdistyksiä koskevat muun muassa yhdistyslain taloudellista toimintaa, jäseniä ja lakkauttamista koskevat säännökset. Rekisteröimättömilläkin yhdistyksillä tulee olla aatteellinen tarkoitus. Niillä tulee olla omat jäsenensä ja niiden toiminnan tulee olla itsenäisesti organisoitua. Sillä tulee olla hallitus ja asioita hoitava yhdyshenkilö. Rekisteröimätön yhdistys ei ole verolainsäädännön määritelmän mukainen yhteisö, eikä se siksi voi olla verotuksessa yleishyödyllinen. Aatteellistakin rekisteröimätöntä yhdistystä verotetaan täten kaikista tuloista yhtymänä. Se ei voi hankkia nimiinsä omaisuutta tai tehdä sitoumuksia. (Perälä & Perälä 2006, 21-22.)

5.3 Lainsäädäntötoimin perustetut yhdistykset

Moniin yhdistyksiin sovelletaan erityisesti niitä varten säädettyjä lakeja ja asetuksia. Tällaisia yhdistyksiä ovat muun muassa Suomen Punainen Risti, kauppakamarit, Raha-automaattiyhdistys, kalastuskunnat, korkeakoulujen ylioppilaskunnat ja osakaskunnat. Yhdistyslakia näihin voidaan soveltaa vain, jos asianomaisessa laissa on näin säädetty. (Perälä & Perälä 2006, 22.)

5.4 Taloudellinen yhdistys

Suomessa ei ole taloudellista yhdistystä koskevaa yleislakia. Se on kuitenkin määritelty yhteisöksi, jonka tarkoituksena on voiton tai muun taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle, taikka jonka tarkoitus tai toiminnan laatu muuten on pääasiassa taloudellinen. Esimerkiksi osuuskunnat ovat taloudellisia yhdistyksiä. (Halila & Tarasti 2006, 75.)

Suomessa on voitu ennen vuotta 1960 perustaa ja merkitä kaupparekisteriin lailla säätelemättömiä taloudellisia yhdistyksiä. Näitä olivat muun muassa metsäteollisuuden vientiyhtiöt Finnpap ja Finncell sekä puhelinyhdistykset. Kaupparekisteriin ei ole merkitty vuoden 1960 jälkeen taloudellisia yhdistyksiä. Ne eivät voi saavuttaa oikeustoimikelpoisuutta, eivätkä ne voi toimia rekisteröimättöminä rekisteröityjen yhdistysten tavoin, koska liiketoiminta ei onnistu ilman oikeus- ja oikeustoimikelpoisuutta. (Halila & Tarasti 2006, 77.)

5.5 Osuuskunta

Osuuskunta on taloudellinen yhdistys, jonka voi perustaa vähintään kolme luonnollista henkilöä, yhteisöä, säätiötä tai muuta henkilöä. Ne eivät ole tarkoitukseltaan aatteellisia. Osuuskunnan perustamiskirja ja säännöt tulee toimittaa Patentti- ja rekisterihallitukseen. Osuuskunnan tarkoituksena on harjoittaa jäsentensä taloudenpidon tai elinkeinotoiminnan tukemiseksi taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan palveluita. Osuuskunnat voidaan jakaa tuotanto- ja kulutusosuuskuntiin. Jos tarvitaan aatteelliseen tarkoitukseen pääomapanosta, osuuskuntalain mukaan säännöissä voidaan määrätä osuuskunnan tarkoitukseksi aatteellisen toiminnan toteuttaminen. (Halila & Tarasti 2006, 76.)
Osuuskunta voi tarjota palveluita itse tai tytäryhtiönsä avulla tai muulla

tarkoituksenmukaiseksi katsotulla tavalla. Osuuskunta voi toimia emo-osuuskuntana ja tarjota jäsenistölle tuotettavia palveluita konserniin kuuluvissa tytäryhteisöissä samojen periaatteiden mukaisesti kuin osakeyhtiömuotoisen konsernin emoyhtiö. Voiton tuottaminen ei ole osuuskunnan pääasiallinen tarkoitus, koska lähtökohtana on tuottaa osuuskunnan jäsenten talouden tukeminen tarjoamalla jäsenpalveluja. Osuuskunnan säännöissä sallitaan ylijäämän jakaminen joko sijoitetun pääoman tai käytettyjen jäsenpalvelujen suhteessa. (Mähönen & Villa 2006b, 7-8.)

Osuuskunta on osakeyhtiön ohella yleisin yritysmuoto Suomessa. Vuonna 2005 rekisteröityjä osuuskuntia oli noin 3 500 ja osuuspankkeja noin 300. Suurimpia osuuskuntia ovat Metsäliitto Osuuskunta ja Valio. Lisäksi on ns. uusosuuskuntia, joita ovat muun muassa energia-, hankinta-, kehittämis-, kulttuuri-, kustannus-, viestintä-, matkailu- ja työosuuskunnat sekä golf- ja kiinteistöosuuskunnat. (Mähönen & Villa 2006b, 1-2.)

Osuuskunnan jäsenyyden edellytyksenä on vähintään yhden osuuden ottaminen ja osuutta vastaavan osuusmaksun maksaminen osuuskunnalle. Osuus voidaan suorittaa rahana tai apporttiomaisuudella. Osuuskunnissa on osuuksia, lisäosuuksia, vapaaehtoisia osuuksia sekä sijoitusosuuksia. Osuuskunnassa on jäsen ja ääni -periaate päätöksenteossa. Jäsen ei vastaa osuuskunnan velvoitteista ja sitoumuksista. (Mähönen & Villa 2006b, 3, 53.)

Vain jäsenillä on äänioikeus osuuskunnan kokouksessa ja oikeus osuuskunnan palveluihin. Osuuskunnan jäsenet käyttävät valtaa osuuskunnan kokouksessa. Säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että osuuskunnan kokouksen sijaan jäsenten päätösvaltaa käyttää jäsenten valitsema edustajisto. (Mähönen & Villa 2006b, 19, 37.)

Osuuskunnalla on oltava hallitus ja puheenjohtaja. Hallituksen on edistettävä osuuskunnan etua huolellisesti ja hoidettava sen asioita osuuskuntalain ja osuuskunnan sääntöjen mukaisesti. (Mähönen & Villa 2006b, 43-44.) Osuuskunnan säännöissä voidaan kuitenkin poiketa ja määrätä toimivallan rajoituksia hallitukselle. Hallituksella on aina yleinen oikeus edustaa osuuskuntaa ja kirjoittaa sen toiminimi. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 129, 131.) Osuuskunnalla voi olla myös hallintoneuvosto. Toimitusjohtaja ei ole osuuskunnassa pakollinen. Osuuskunnan hallituksen, hallintoneuvoston ja toimitusjohtajan asema on säännelty osakeyhtiön

johtoa vastaavalla tavalla. Myös osuuskunnan johdon, tilintarkastajien ja jäsenten vahingonkorvaus- ja rikosoikeudellinen vastuu on säännelty vastaavalla tavalla kuin osakeyhtiössä. (Mähönen & Villa 2006b, 46, 156.)

Osuuskuntalaki tuntee kaksi sulautumismuotoa. Absorptiosulautumisessa vastaanottava osuuskunta ja yksi tai useampi osuuskunta sulautuvat yhdeksi. Toinen muoto on kombinaatiosulautuminen, jossa vähintään kaksi sulautuvaa osuuskuntaa sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan osuuskunnan. Lisäksi on tytärosuuskunnan sulautuminen emo-osuuskuntaan. Näiden muutosten pohjalla on osakeyhtiölaki. Osuuskunta voi myös jakaantua tai se voidaan purkaa. Osuuskunta voi päätyä myös konkurssiin. (Mähönen & Villa 2006b, 125-152.) Osuuskuntamuoto voi myös palvella välivaiheena muuttaessa yhdistys osakeyhtiöksi. Tätä hyödynnettiin esimerkiksi jääkiekon SM-liigassa, kun se ensin muutettiin osuuskunnaksi ja sitten osakeyhtiöksi. (Halila & Tarasti 2006, 76.) Selvitystilalla tarkoitetaan menettelyä, jonka tarkoituksena on osuuskunnan toiminnan ja olemassaolon lopettaminen eli osuuskunnan purkaminen. Osuuskunnan kokous päättää osuuskunnan asettamisesta selvitystilaan. (Villa ym. 2007, 148.)

5.6 Yleishyödyllinen osakeyhtiö

Yleishyödyllinen osakeyhtiö on sosiaalinen innovaatio, joka on otettu käyttöön Isossa-Britanniassa vuonna 2005 ja Ruotsissa vuonna 2006. Suomen lainsäädäntö ei tätä osakeyhtiömuotoa tunne. Osakeyhtiö yhtiömuotona soveltuu esimerkiksi kansalaisjärjestöjen varainhankintaan ja yleishyödylliseen palveluliiketoimintaan hyvin. Se on toimintaorganisaatioltaan joustava ja lisäksi se mukautuu liiketoiminnan edellytysten sekä toimintaympäristön muutoksiin. Osakeyhtiötä koskevat selkeät pääomaa koskevat säännökset ja sillä on käytettävissään erilaisia mahdollisuuksia hankkia pääomaa. Rajoitetun voitonjaon osakeyhtiön säännökset eivät poikkea yleensä osakeyhtiöistä. Yleishyödyllisyyden tarkoituksen toteamiseksi ja voitonjakorajoitteiden varmistamiseksi on kuitenkin omat säädöksensä. Osakeyhtiö soveltuu laajamittaiseen liiketoimintaan. Se on myös yhdistettävissä helposti muiden yhteisömuotojen kanssa vertikaalisiksi organisaatiorakenteiksi. Esimerkiksi yhdistys on katto-organisaatio ja osakeyhtiö hoitaa toiminta-ajatukseen soveltuvaa liiketoimintaa. Toiminnan harjoittaja vapautuu perinteisten yleishyödyllisten

yhteisötyyppien toiminnallisista ja oikeudellisista rajoitteista, mutta se ei toisaalta saa hyväkseen yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksellisia etuja. (Tuovinen 2006.)

Brittiläinen yhtiömalli on CIC (community interest company, 'yhteisö-hyöty-yritys'). Se merkitsee voitonjaon rajoituksia ja yhtiön toiminnan korostettua avoimuutta. Voitonjakorajoitusten avulla yhtiön tuotot pysyvät yhtiössä palvelemissa sen yleishyödyllisen, esimerkiksi sosiaali- ja terveystalalla tapahtuvan liiketoiminnan kehittämistä. Uusien yhtiöiden on arvioitu toimivan julkisen ja yksityisen sektorin välille sijoittuvilla toimialoilla kuten esimerkiksi sosiaalinen asuntotoimi, lastenhoito ja energiahuolto. (Tuovinen 2006.) Isossa-Britanniassa CIC-yritykseksi on rekisteröitynyt yli 300 yritystä. Yrityksistä 43 % on valinnut CIC- muodon, koska se on kaikkein sopivin yritysmuoto liiketoiminnan ja hyväntekeväisyyden välimaastossa. (Huotari ym. 2008, 41.)

Uuden yhtiömuodon yleishyödyllisyydestä huolimatta liiketoimintaa harjoitetaan kilpailluilla markkinoilla ja tavanomaisin kannattavuusodotuksin. CIC-yhtiöt eivät ole osa julkista sektoria, eikä julkinen sektori vastaa niiden kannattavuudesta. Yhteisö, jonka hyväksi yhtiö toimii, voi olla koko yhteiskunta tai jokin suppeampi ryhmä. Se voi olla kotimaassa tai muualla maailmassa. Yhtiö ei saa palvelua pelkästään hyvin rajoitettua edunsaajajoukkoa. Perustamisvaiheessa yhtiölle tehdään viranomaisarvio, jonka suorittaa erityinen julkinen viranomainen, Regulator. (Tuovinen 2006.)

CIC-yhtiö voi laskea liikkeelle tuotto- tai sijoittajaosakkeita osakepääomamuotoisen rahoituksen hankkimiseksi. Osakkeet oikeuttavat osinkoon tiettyyn raja-arvoon saakka. Sijoittajaosakkeisiin ei liity päätäntävaltaa yhtiössä. Yhtiön muilla osakkeilla on äänioikeus yhtiökokouksessa, mutta ne eivät oikeuta osinkoon. Sijoittajaosakkeiden on ennakoitu kiinnostavan sekä yleishyödyllisiä että kaupallisia sijoittajia. (Tuovinen 2006).

Ruotsissa uusi osakeyhtiömuoto, rajoitetun voitonjaon osakeyhtiö (aktiebolag med begränsad vinstutdelning) on sellaista toimintaa varten, jota harjoitetaan pääasiassa muussa tarkoituksessa kuin voiton tuottamiseksi osakkeenomistajille. Uuden yhtiötyypin perusajatus on, että yhtiön voittovaroja jaetaan vain rajoitetusti osakkeenomistajille. Yhtiön tuottama ylijäämä jää pääosin yritykseen käytettäväksi toiminnan kehittämiseen. Korkein sallittu voitonjaon määrä on määritelty laissa.

Ruotsissa kolmannen sektorin yritystoiminta nähdään julkisten palvelujen arvokkaaksi täydentäjäksi. Ruotsalaisen yleishyödyllisen yhtiömallin odotetaan muodostuvan merkittäväksi välineeksi kolmannen sektorin palvelutoiminnalle sekä terveydenhuollon ja koulutuksen uusille toteutustavoille. (Tuovinen 2006.)

Ruotsissa uudelle yhtiömuodolle on asetettu yhteiskuntapoliittisia tavoitteita. Rajoitetun voitonjaon osakeyhtiön avulla pyritään varmistamaan markkinaehtoisesti tuotettujen hyvinvointipalvelujen laatutasoa. Voitonjaon rajoittaminen estää, etteivät osakkeenomistajien tuottovaateet pääse muodostumaan yhtiön toiminnassa liian määrääviksi. Yhtiötyypin avulla voidaan estää markkinavoimien aiheuttamat äkilliset muutokset hyvinvointipalveluissa. Kaupallisesti tuotettavat hyvinvointipalvelut saavat Ruotsissa julkista tukea. Julkisen tuen uskotaan koituvan uusissa yhtiöissä paremmin loppukäyttäjien eli kansalaisten hyväksi kuin perinteisin tuotto-odotuksin tapahtuvassa liiketoiminnassa. (Tuovinen 2006.)

Tuovinen (2006) esittää, että Suomeenkin pitäisi luoda oikeudellinen säännöstö uudentyypisestä yleishyödyllisestä osakeyhtiöstä, jonka voitonjako on lailla rajoitettu. Säännökset voitaisiin liittää omana lukunaan osakeyhtiölakiin, vaikka osakeyhtiölaki antaa nykyisinkin mahdollisuuden määrätä yhtiölle yhtiöjärjestyksessä muun tarkoituksen kuin voiton tuottamisen osakkeenomistajille. Yleishyödyllinen osakeyhtiö voisi Suomessakin tuoda kolmannen sektorin ja kansalaisjärjestöjen yritystoiminnalle uudenlaisen roolin hyvinvointivaltion palvelutarjonnassa. Julkisella sektorilla on menossa rakenne- ja toimintatapamuutos, jossa julkisia palveluja muutetaan toteutustavaltaan liiketoiminnaksi. Yritykset ovat ryhtyneet toimimaan monilla toimialoilla, jotka aikaisemmin kuuluivat selkeästi julkiselle sektorille. Uusi yleishyödyllinen osakeyhtiö voi muodostaa kolmannen vaihtoehdon perinteisen julkisen palvelutuotannon ja markkinaehtoisesta liiketoiminnan välille. Uutta yhtiömuotoa säänneltäessä tulisi huomioida, ettei se saa osakseen erityiskohtelua ja ettei se vaaranna kilpailuneutraaliteettia. (Tuovinen 2006.)

Yleishyödylliset osakeyhtiöt ja osuuskunnat (rajoitetun voitonjaon yhteisöt) on noussut esille kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämiseksi koskevan periaatepäätöksen valmistelussa sekä KANE:n yleishyödyllisiä palveluita käsitelleessä työryhmässä. Yhteistä näkemystä tällaisen mallin Suomeen tuomiseen ei ole löytynyt. (Avustukset ja taloudelliset toimintaedellytykset –työryhmän loppuraportti 2009, 9.)

5.7 Säätiö

Säätiöllä tarkoitetaan Suomessa perinteisesti varallisuutta, jota käytetään pysyvästi säätiön perustajan määräämään tarkoitukseen. Toisin kuin yhteisöillä säätiöllä ei ole jäseniä, osakkaita tai yhtiömiehiä. Julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä ovat esimerkiksi valtio, kunnat ja seurakunnat. Julkisoikeudellinen säätiö on puolestaan muun muassa Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahasto, SITRA. (Lydman ym. 2005, 269.)

Säätiön käsitettä ei ole varsinaisesta määritelmästä säätiölaissa tai missään muussakaan laissa. Se määritellään puhemielessä ja myös oikeuskirjallisuudessa omaisuusmassaksi, joka on sijoitettu määrätarkoitukseen. Tämä on kuitenkin harhaanjohtavaa, koska säätiöt voivat olla myös aktiivisia toimintayksiköitä, jotka muun muassa avustusten ja lahjoitusten turvin toteuttavat sääntömääräistä tarkoitustaan. Säätiö on itsenäinen oikeushenkilö, jonka tehtävänä on hoitaa sille luovutettua omaisuutta säätiölain mukaan. Säätiön erottaa yhteisöistä erityisesti se, että säätiöllä ei ole omistajia tai jäseniä. (Lydman ym. 2005, 270.)

Säätiöt jaetaan perinteisesti toimintansa ja luonteensa perusteella laitossäätiöihin eli toiminnallisiin säätiöihin sekä sijoitus- eli pääomasäätiöihin. Suurin osa säätiöistä on pääomasäätiöitä. Toiminnalliset säätiöt harjoittavat itse jotain toimintaa, jolla tarkoitusta toteutetaan. Pääomasäätiöt puolestaan tukevat pääoman tuotolla muiden toimintaa esimerkiksi jakamalla apurahoja ja avustuksia. Säätiö voi olla samanaikaisesti sekä laitossäätiö että pääomasäätiö. Suurimmat suomalaiset säätiöt ovat seuraavilla osa-alueilla: kulttuuri- ja harrastustoiminta, koulutus ja tutkimus, kehittäminen ja asuminen, sosiaalipalvelut ja terveydenhuolto. (Lydman ym. 2005, 271-272.)

Säätiö voidaan perustaa säädellä tai testamentilla. Perustamiseen on ensin hankittava lupa Patentti- ja rekisterihallitukselta. Luvan saamisen jälkeen säätiö on ilmoitettava rekisteröitäväksi säätiörekisteriin. Säätiöllä täytyy aina olla yksi tai useampi perustaja. Perustajina voivat olla yksityinen henkilö, yhdistys, toinen säätiö, osakeyhtiö, kunta, kuntayhtymä, seurakunta, viranomais- tai tms. joko yksin tai yhdessä toisten perustajien kanssa. (Lydman ym. 2005, 276.)

Säätiön asioita hoitaa hallitus, jolla tulee olla puheenjohtaja. Säätiölain mukaan hallituksen tulee hoitaa säätiön asioita lain ja säätiön sääntöjä noudattaen. Hallitus edustaa säätiötä. Hallituksen on erityisesti huolehdittava säätiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä ja siitä, että säätiön varat sijoitetaan varmallalla ja tuloa tuottavalla tavalla. (Lydman ym. 2005, 302.) Usein säätiöllä on myös muita toimielimiä kuten hallintoneuvosto tai raha-asiaintoimikunta (Perälä & Perälä 2006, 23).

Säätiölain mukaan säätiö ei saa harjoittaa muuta liiketoimintaa kuin sellaista, joka on mainittu sen säännöissä ja joka välittömästi edistää säätiön tarkoituksen toteuttamista. Yhdistyslakia suppeasti tulkiten säätiö ei saisi laisinkaan harjoittaa elinkeino- tai ansiotoimintaa, sillä säätiö on olemassa vain luovutetun omaisuuden hallinnointia ja hoitamista varten. Säätiölain mukaan säätiötä ei voi edes perustaa, jos säätiön tarkoituksena on liiketoiminnan harjoittaminen. (Lydman ym. 2005, 41.)

Säätiö voidaan sulauttaa toiseen säätiöön, jolloin puhutaan absorptiosulautumisesta. Kaksi tai useampia säätiöitä voi myös sopia varojensa luovuttamisesta uudelle perustettavalle säätiölle, jolloin puhutaan kombinaatiosulautumisesta. Säätiö voidaan myös lakkauttaa Patentti- ja rekisterihallituksen suostumuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. (Lydman ym. 2005, 337.)

5.8 Osakeyhtiö

Osakeyhtiö on liikeyritys, jonka tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille (Norri 2006, 35). Osakeyhtiö syntyy kaupparekisterimerkinnällä. Rekisteriin merkitty osakeyhtiö on oikeushenkilö ja oikeustoimikelpoinen. Se voi olla oikeuksien haltija ja velvollisuuksien kantaja. Rekisteröidyn osakeyhtiön nimissä voidaan tehdä sopimuksia ja muita oikeudellisia toimia. (Leppiniemi 2008, 13.) Voittoa voidaan käyttää myös muuhun tarkoitukseen kuin osingonjakoon, jos tämä on kirjattu yhtiöjärjestykseen (Mähönen & Villa 2006a, 35).

Yhtiöjärjestys on osakeyhtiömuotoon liittyvä säännöstö, joka on rekisteröitävä Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään kaupparekisteriin. Yhtiörekisteri perustuu osakeyhtiölakiin. (Mähönen & Villa 2006a, 162-163.) Osakeyhtiö on ilmoitettava rekisteröitäväksi kolmen kuukauden kuluessa perustamissopimuksen

allekirjoittamisesta. Ellei näin menetellä, perustaminen raukeaa. (Leppiniemi 2008, 27.)

On olemassa seuraavia osakeyhtiömuotoja:

- yhdenyhtiöt, joissa yksi henkilö omistaa kaikki osakkeet
- tosiasialliset yhdenyhtiöt eli sellaiset, joissa henkilö omistaa yli 90 % osakkeista
- tytäryhtiöt, jotka osakeomistussuhteessa ovat yhdenyhtiöitä
- valtionyhtiöt
- sukuyhtiöt
- osakaspariyhtiöt
- harvainyhtiöt, joita ovat yhteistoimintayhtiöt ja muut sellaiset yhtiöt, joissa on muutama osakas. (Norri 2006, 41-42.)

Osakeyhtiöt jaetaan myös yksityisiin ja julkisiin. Ne osakeyhtiöt, joiden osakkeilla käydään kauppaa arvopaperimarkkinoilla, ovat julkisia osakeyhtiöitä. Yksityisenkin osakeyhtiön osakkeita saa tarjota yleisölle, mutta ei pörssin kautta. (Norri 2006, 41-42.)

Osakeyhtiöitä on kahta pääalajia ja lisäksi on eräitä erityistapauksia. Pääalajit ovat tavallinen osakeyhtiö ja asunto-osakeyhtiö. Tavallisia osakeyhtiöitä ovat elinkeinoa harjoittavat osakeyhtiöt, kauppa- ja teollisuusyritykset ja muut liikeyritykset. Asunto-osakeyhtiön toimiala saa olla vain sellaisen kiinteistön omistaminen tai hallinta, jolla sijaitsee yhtiön rakennus tai rakennuksia, joiden huoneistoista yli puolet on asuntohuoneistoja. (Norri 2006, 42-43.)

Yhtiön osakepääoma muodostuu yhdestä tai useammasta osakkeesta. Osakkeiden on oltava saman määräisiä. Osakeyhtiölain vähimmäisosakepääomavaatimus on yksityisessä osakeyhtiössä 8 000 € ja julkisessa osakeyhtiössä 80 000 € (Airaksinen & Jauhiainen 2000, 168.)

Osakeyhtiölain mukaan ylintä päätösvaltaa yhtiössä käyttävät osakkaat yhtiökokouksessa. Yhtiön hallinnosta ja liiketoiminnan johtamisesta vastaa yhtiökokouksen valitsema hallitus. Mikäli yhtiöllä on hallintoneuvosto, se yleensä valitsee hallituksen. Omistus ja johtaminen voidaan eriyttää osakeyhtiömuotoisessa

yrityksessä. Hallituksen tehtävät on määritelty osakeyhtiölaissa. Hallituksen on edistettävä hyvän liiketavan mukaisesti yhdistyksen etua. Hallituksen tehtävänä on johtaa yhtiötä huolellisesti ja kaikkien osakkaiden yhteisen edun mukaisesti. Hallituksen on toimittava yhtiön kannalta liiketaloudellisesti perustellusti. (Airaksinen & Jauhiainen 2000, 236-237, 212-214.)

Yhtiö voidaan purkaa yhtiökokouksen tai tuomioistuimen päätöksellä aloitettavan selvitysmenettelyn kautta. Yhtiö voi mennä myös konkurssiin. Osakeyhtiön yritysrakennetta voidaan muuttaa. Näitä ovat sulautuminen eli fuusio, jakautuminen ja vähemmistöosakkeiden lunastaminen. (Airaksinen & Jauhiainen 2000, 355-357.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella, mitä eri vaihtoehtoja järjestöillä on tuottaa palveluitaan. Selvitän, miten eri tuotantotavat vaikuttavat järjestön toimintaan. Esimerkkijärjestönä on 4H-järjestö ja sen yhdistystaso. 4H-yhdistys voi kerätyn tiedon pohjalta pohtia, mitkä palvelujen tuottamisen vaihtoehdot olisivat sen kannalta parhaita ja mitä eri asioita olisi huomioitava yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1 Mitä eri vaihtoehtoja 4H-yhdistyksellä on tuottaa palveluita?
- 2 Mitä vaikutuksia eri vaihtoehdoilla on 4H-yhdistyksen ydintoimintaan, palvelutoimintaan, hallintoon ja imagoon?
- 3 Mikä vaihtoehto olisi 4H-yhdistyksen palveluiden tuottajan kannalta paras vaihtoehto?

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Lähtökohtana IVA

Opinnäytetyössäni käytin tiedonkeräyksessä IVA-menetelmää. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin (IVA) tarkoituksena on arvioida hankkeen, suunnitelman, ohjelman tai päätöksen toteuttamisesta aiheutuvia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia. Ennakkoarviointia tarvitaan, kun joudutaan reagoimaan muutokseen ja tekemään päätöksiä. Sen avulla voidaan tuoda näkyväksi nykytila ja tavoitteet. Vaikutusten arviointi toimii suunnittelun ja päätöksenteon apuvälineenä. Kun päätök-

senteon valmisteluvaiheessa mietitään eri ratkaisumalleja, voidaan päätöksiin vielä vaikuttaa. Arvioinnissa kuvataan eri ratkaisuvaihtoehtoja sekä niiden huonoja ja hyviä puolia. IVA on siis luonteeltaan ennakoivaa ja sen keskeisiä periaatteita ovat monialaisuus, yhteistyö, osallistuminen ja vuorovaikutus. (Liimatainen & Ryttyläinen 2006, 11-12.)

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tavoitteena on

- toimia paikallisten ihmisten voimaantumisen välineenä;
- lisätä ja yhtenäistää eri toimijoiden osallistumista;
- tuoda esiin ja parantaa herkkien väestöryhmien kuten esimerkiksi lapsien ja vanhusten asemaa;
- lisätä ja parantaa tietoa ihmisiin kohdistuvista vaikutuksista;
- vahvistaa myönteisiä vaikutuksia sekä ehkäistä ja lieventää haitallisia vaikutuksia;
- parantaa edellytyksiä sovitella ristiriitaisia näkökantoja ja tavoitteita (Liimatainen & Ryttyläinen 2006, 12).

IVA on mahdollista toteuttaa tilanteesta riippuen eri tavoin. Se voi olla tietopainotteinen tekninen prosessi tai arvopainotteinen neuvotteluprosessi. Tietopainotteisessa teknisessä prosessissa painottuu määrällinen tieto ja asiantuntijuus. Arvopohjaisessa neuvotteluprosessissa korostuu laadullinen tieto ja vaikutusten kohteena olevien ihmisten osallistuminen ennakoarviointiin. Yksi tapa lähteä liikkeelle on tunnistaa ensin asia tai ongelma, jonka kehittämiseen ennakoarviointia halutaan käyttää. Toinen tapa on selvittää mahdollisia vaikutuksia, niiden merkittävyyttä sekä ristiriitoja esimerkiksi haastatteleamalla asiantuntijoita ja vaikutuksen kohteita. (Nelimarkka & Kauppinen 2007, 8, 19-20.)

Vaikutusten ennakoarvioinnin tekee haasteelliseksi se, että vaikutusten taustalla olevat syy-seuraussuhteet ovat monimutkaisia ja tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa. Sen vuoksi ennakoarvioinnissa puhutaankin todennäköisistä tai mahdollisista vaikutuksista. Vaikutusten toteutumiseen vaikuttavat myös monet muut yhteiskunnalliset tekijät kuin valmisteilla oleva päätös. Päätöksen ja muiden yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutusta on vaikea erottaa toisistaan. (Nelimarkka & Kauppinen 2007, 8.)

Poliittisessa päätöksenteossa ennakoarviointia voidaan käyttää erilaisissa tilanteissa:

- strategisella tasolla päätettäessä hankkeista, ohjelmista ja noudatettava politiikasta
- tukemaan terveyden tasa-arvoon tähtäviä poliittisia prosesseja
- tuottamaan tietoa päättäjille
- herättelemään hankkeen vaikutuspiiriin kuuluvia ihmisiä
- suuntaamaan poliittisten päätöksentekijöiden toimia. (Liimatainen & Ryttyläinen 2006, 13.)

IVA:ssa erittelevä vertailumenetelmä antaa usein mahdollisuuden laajaan ja monipuoliseen vaikutusten kuvaamiseen. Erittelevät vertailumenetelmät lähtevät siitä, että yhteiskunnassa vallitsee erilaisia mielipiteitä. Siksi yhtä oikeaa vaihtoehtoa ei välttämättä ole, mutta kullakin vaihtoehdolla on hyviä ja huonoja puolia. Vaihtoehtojen paremmuus riippuu arvopohjasta ja näkökulmasta. Yhteenvetotaulukossa on tiivistetty kuvaus vaikutuksista ja yksityiskohtaiset kuvaukset voi kirjata arviointiraporttiin. (Nelimarkka & Kauppinen 2007, 8, 33-34.)

Yksi IVA:n muoto on nopea IVA, jota käytetään enemmän vaikutusten tunnistamisen apuvälineenä kuin uuden tiedon keräämisessä. Se toimii olemassa olevan suunnittelumateriaalin jäsentämistapana. Nopean IVA:n voi tehdä yksi henkilö tai työryhmä. Valmistelija tekee yhden pääehdotuksen, mutta myös muut vaihtoehdot esitellään. Apuna voidaan käyttää taulukoita. Nopeaan ennakoarviointiin sisältyy kolme vaihetta:

1 Vaihtoehtojen kuvaaminen

Onko erilaiset näkemykset huomioitu vaihtoehtojen laatimisessa? Kuvataanko kaikki vaihtoehdot tasa-arvoisesti?

2 Vaikutusten tunnistaminen

Kerätään eri lähteistä tietoa todennäköisistä vaikutuksista.

3 Vaihtoehtojen vertailu

Käytetään arvioinnin apuna yhteenvetotaulukkoa tai lomaketta ja arvioidaan, miten vaikutukset vastaavat asetettuja tavoitteita. (Miten IVA toteutetaan? 2006.)

7.2 IVA:sta PVA

Opinnäytetyössäni testasin Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kehitettyä PVA:ta eli palvelujen vaikutusten arviointia, joka on yksi IVA:n sovellus. Palvelujen vaikutusten arviointimalli on organisaation johtamisen, arvioinnin ja kehittämisen väline, jonka avulla toimintaa voidaan kehittää ja parantaa. Se toimii suunnittelun ja päätöksenteon apuvälineenä. Sen avulla voidaan helposti hahmottaa nykytilaa ja tavoitteita. PVA:n ensisijainen tehtävä on olla palvelutuotannon kehittämisen väline. (Sinisalo 2010, 26.) PVA:ssa menetelmä ei ole itsetarkoitus vaan palvelujen kehittäminen. Keskeinen ero IVA:aan on, että PVA:ssa otetaan kantaa vaihtoehtojen paremmuuteen. (Mertanen & Ryttyläinen 2010, 20.)

PVA:n vaiheet noudattavat IVA:n vaiheistusta, mutta keskeiset erot ovat prosessin alussa ja lopussa. PVA:n vaiheet ovat seuraavat:

- 1 Arvioitava palvelu kuvataan ja määritellään
- 2 Vaihtoehdot määritellään
- 3 Näkökulmat valitaan
- 4 Vaikutukset tunnistetaan ja kuvataan
- 5 Vaihtoehtoja arvioidaan. (Mertanen & Ryttyläinen 2010, 19.)

Vaiheessa yksi esittelin 4H-järjestön ja sen palvelutuotannon sekä määrittelin palvelutuotannon käsitteen. Koska varsinainen palvelutoiminta tehdään 4H-järjestössä yhdistystasolla, esimerkkinä oli Laukaan 4H-yhdistys. Vaiheessa kaksi esittelin palvelujen tuottamisen nykymallit. Pehdyin alan kirjallisuuteen ja sen pohjalta valitsin vaihtoehdot, jotka esittelen tietoperustassa. Vaiheessa kolme laadin tiedonkeruuta varten vastaajille lomakkeen ja valitsin tarkastelunäkökulmat. Tuloksissa olen koonnut tulokset aihealueittain taulukoihin. Niiden avulla olen vaiheen neljä mukaan tunnistanut ja kuvannut eri mallien vaikutuksia. Vaiheessa viisi olen tulososassa ja pohdinnassa tarkastellut eri palvelujen tuottamisen vaihtoehtojen sopivuutta yhdistyksen toimintaan. PVA:ssa tarkastellaan tutkittavaa aihetta asiakkaan tai asiakasryhmän näkökulmasta, mutta opinnäytetyössäni on palvelujen tuottajan näkökulma.

7.3 Tiedonkeruu

Olen koonnut eri palvelumuotojen perustiedot taulukkoon (liite 1) ja lisäksi esitellyt ne tietoperustassa. Vaihtoehtoiset palvelumuodot ovat rekisteröity yhdistys (VE0), säätiö (VE1), yleishyödyllinen osakeyhtiö (VE3), osakeyhtiö (VE4), taloudellinen yhdistys (VE5) ja osuuskunta (VE 6). Nämä taulukot olivat myös vastaajien käytössä vastausvaiheessa. Taulukoista käy ilmi eri vaihtoehtojen lainsäädännön mukaiset perustiedot, jotka kattavat perustamisen, toimintaan liittyvät perusasiat sekä mahdollisen lopettamisen. Palvelumuodoista selvitin seuraavat asiat: perustaminen, peruspääoma, varojen lähteet, oma pääoma, varojen käyttö, tarkoitus, säännöt, elinkeinotoiminta, jäsenyys, päätösvalta, hallinto, edustaminen, vastuu, rahoitus, tilinpäätös, tilintarkastus, verotus, valvonta, lopettaminen, yhdistäminen, ja muuttaminen.

Laadin tiedonkeruuta varten taulukkomuotoisen lomakkeen (liite 2). Siinä on vaihtoehtoina palvelutuotannon nykymallit, joita tarkastellaan eri näkökulmista. Rekisteröity yhdistys (VE0) on nykytilanne, johon eri vaihtoehtoja verrataan. Näkökulmat ovat yhdistyksen toiminnan kannalta keskeisiä osa-alueita ja joihin toimintamuodon vaihdoksella olisi mielestäni suurin vaikutus. Näkökulmat ovat yhdistyksen toiminta (ydintoiminta), yhdistyksen toiminnan tarkoitus, yhdistyksen jäsenistö, yhdistyksen hallitus, yhdistyksen vapaaehtoiset, yhdistyksen palvelutoiminta, palvelutoiminnan asiakkaat, yhdistyksen henkilöstö, yhdistyksen talous, kunta ja muut yhteistyökumppanit, aatteellisuus sekä imago. Testasin lomakkeen muutamalla työtoverillani. Lomakkeen tarkistusvaiheessa poistin epäolennaisia asioita ja lisäsin muutaman keskeisen näkökulman. Laadin lomakkeen lisäksi saatekirjeen (liite 3), jossa esittelin opinnäytetyön ja ohjeistin kyselyn.

Otin yhteyttä mahdollisiin kyselyn vastaajiin, ja kysyin heiltä suostumusta kyselyyn osallistumiseen. Tiedot olen kerännyt haastattelemalla ja sähköpostikyselyllä. Toimitin vastaajille kyselyn saatekirjeen ja lomakkeen sähköpostitse. Kahta vastaajaa haastattelin. Vastaajat kirjoittivat taulukkoon omat näkemyksensä ja kommenttinsa. Vastaajat saivat myös esittää muita huomioita. Olen täydentänyt kyselyn tietoja ryhmähaastatteluina. Niissä vastaajat saivat tulosten yhteenvetotaulukon käyttöönsä ja kommentoivat oman kokemuksensa perusteella eri näkökulmista aihetta.

Opinnäytetyön näkökulma on palvelujen tuottajan näkökulma, sillä kaikki vastaajat edustivat palvelujen tuottajatahoa. Vastaajina olivat hallintojohtaja Reijo Petrell Suo-

men 4H-liitosta, johtaja Helena Puustinen Kymen-Vuoksen 4H-piiristä, toiminnanjohtaja Maire Kotivuori Konneveden 4H-yhdistyksestä, toiminnanjohtaja Jaana Lautaanaho Pieksämäen seudun 4H-yhdistyksestä ja toiminnanjohtaja Saija Sairanen Parikkalan 4H-yhdistyksestä. Olen itse ollut toiminnanjohtajana Laukaan 4H-yhdistyksessä 13 vuotta, ja olen omien kokemusteni sekä ammattitaitoni pohjalta tuonut oman näkemykseni opinnäytetyöhöni. Vastaaajia oli yhteensä kuusi. Ryhmähaastattelussa oli kolme henkilöä. Tuloksia kommentoivat ryhmäkeskustelussa Keski-Suomen Yhteisöjen tuen (KYT) toiminnanjohtaja/toimitusjohtaja Antero Mikonranta ja kehittämispäällikkö Tiina Sivonen.

8 TULOKSET

Olen jaotellut tulokset neljään aihealueeseen: yhdistyksen ydintoiminta, yhdistyksen palvelutoiminta, yhdistyksen hallinto ja yhdistyksen imago. Esittelen ne omina taulukkoinaan (taulukot 1-4). Yhdistyksen ydintoimintaan liittyviä asioita ovat yhdistyksen toiminnan tarkoitus, jäsenistö ja vapaaehtoiset. Yhdistyksen palvelutoimintaa ja sen asiakkaita tarkastelen omana ryhmänään. Yhdistyksen palvelutoiminnan muutos vaikuttaisi yhdistyksen hallintoon lähinnä hallitukseen, talouteen ja henkilöstöön. Keskeinen asia on myös yhdistyksen toiminnan näkyvyys, johon liittyvät yhteistyökumppanit, imago ja aatteellisuus.

8.1 Yhdistyksen ydintoiminta

4H-yhdistyksen ydintoimintaa ovat ryhmätoiminta, koulutukset, työllistäminen ja nuorten yritykset (taulukko 1). Muuta yhdistyksen toimintaa ovat esimerkiksi kerhot, kurssit ja leirit.

TAULUKKO 1. Yhdistyksen ydintoiminta

Vaihtoehdot Näkökulmat	VE0 rekisteröity yhdistys	VE1 säätiö	VE2 yleishyödyllinen osakeyhtiö	VE3 osakeyhtiö	VE4 taloudellinen yhdistys	VE5 osuuskunta
Yhdistyksen ydintoiminta	-toiminta säilyy samana	-mahdollinen vain harvois- sa tapauksis- sa, joissa on merkittävää omaisuutta -jakaisi vain apurahoja ja stipendejä	-jos tällainen säädetäisiin Suomeenkin, saattaisi se kiin- nostaa järjestöjä	-vain todelliseen liiketoimintaan, joka erotetaan yleishyödyllisestä toiminnasta -siivous, hyvinvointi, terveydenhoitopalvelut -joustavasti muokattava organisaatio	-ei todellinen vaihtoehto	-ei todellinen vaihtoehto
Toiminnan tarkoitus	-säännöt mää- rittävät -ei muutu	-ei sovi säätiöön, joka hallinnoi omaisuutta -perustaja määrittelee	-voi toimia tavoit- telematta voittoa vain yleishyödyllisenä -pyrkii toimimaan yhteiskunnallisesti tärkeiden asioiden edistämiseksi	-voiton tavoittelu	-voiton tavoittelu, liiketoiminnan edistäminen	-voiton tavoittelu, edun tavoittelu jäsenille
Jäsenistö	-tärkeintä järjestössä -on päätösvaltaa	-ei ole jäseniä	-ei ole jäseniä, pääösvalta voi olla yhdistyksellä	-ei ole jäseniä, päätösvalta voi olla yhdistyksellä	-voi olla tärkeä	-riippuu koosta ja jäsenmäärästä - jäsenet vähenisivät
Vapaaehtoiset	- valmiita toimimaan vapaaehtoisena -ensiarvoisen tärkeää	-ei merkitystä	-ei merkitystä	-ei merkitystä -ei olisi vapaaehtoisia	-tuskin merkitystä	-ei merkitystä

4H-yhdistyksen toiminta ja tarkoitus on määritelty yhdistyksen säännöissä. Yhdistysnuotoisena toimiessa ydintoiminta säilyy samanlaisena kuin nykyisinkin. Tärkeintä yhdistyksessä ovat jäsenet, joita ovat 6 - 28-vuotiaat nuoret. Yhdistyksessä heillä on päätösvaltaa, jota he käyttävät yhdistyksen kokouksessa. Yhdistyksessä tehdään paljon vapaaehtoistyötä, joka on yhdistyksen toiminnassa erityisen tärkeää. Vapaaehtoisia on mukana muun muassa yhdistyksen hallituksessa, kerhonohjauksessa ja tapahtumien järjestelyissä.

Säätiömuotoisena tuotettuna 4H-nuorisotyö ei toimisi. Säätiössä jaetaan rahaa tiettyyn tarkoitukseen. Yleishyödyllinen osakeyhtiö soveltuisi 4H-nuorisotyöhön, mutta Suomen lainsäädäntö ei tunne sitä. Siinä korostuu yleishyödyllisyys ja se ei tavoittele voittoa.

Osakeyhtiö soveltuisi 4H-nuorisotyöhön, jos ydintoiminta ja palvelutoiminta toimisivat erikseen. Osakeyhtiö soveltuu vain todelliseen liiketoimintaan, ja se tavoittelisi voittoa. Tässä mallissa jäsenistöllä ei ole päätösvaltaa, ja vaarana on, että vapaaehtoiset eivät enää haluaisi tehdä vapaaehtoistyötä.

Vastaajien mielestä taloudellinen yhdistys ei ole todellinen vaihtoehto 4H-nuorisotyön tuottamiseen. Sen tarkoituksena on liiketoiminnan edistäminen ja voiton tavoittelu. Tällä muodolla on merkitystä jäsenistöön ja vapaaehtoisiin. Myöskään osuuskunta ei sovellu 4H-nuorisotyön tuottamiseen, sillä siinä toiminnan tarkoituksena on edun tavoittelu vain osuuskunnan jäsenille.

8.2 Yhdistyksen palvelutoiminta

Palvelutoiminnalla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä 4H-yhdistyksen maksullisia palveluita kuntalaisille. Laukaan 4H-yhdistyksessä palvelutoimintaa ovat esimerkiksi 4H-Kotipalvelu ja -Eläintenhoitopalvelu, joissa yhdistys tuottaa palveluita kotitalouksille.

TAULUKKO 2. Yhdistyksen palvelutoiminta

Vaihtoehdot Näkökulmat	VE0 rekisteröity yhdistys	VE1 säätiö	VE2 yleishyödyllinen osakeyhtiö	VE3 osakeyhtiö	VE4 taloudellinen yhdistys	VE5 osuuskunta
Yhdistyksen palvelutoiminta	-sopii palvelujen tuottamiseen niin kauan, kun se ei uhkaa yleishyödyllisyyttä ja vaikeuta toiminnan rahoitusta -ei liiketoimintaa -ei ole tarkoitettu laajamittaiseen taloudelliseen toimintaan -oltava varsinaisen tarkoituksen ja sääntöjen mukaista nuorisotoimintaa -työkasvatus aina ollut 4H:ssa mukana -alv-vaikutus talouteen -kotipalvelutoiminta hyödyttää yhdistystä -parantaa työelämävalmiuksia -kehittymistä rajoittaa mm. työlainsäädäntö -laajenee tulevaisuudessa	-voi toteuttaa -ei saa harjoittaa lainkaan elinkeinotoimintaa	-voi toteuttaa -vähentää suuria muutoksia palvelutoiminnon toimintamallissa -palvelujen jatkuvuus ja kehittämis-edellytykset paranevat -luo uusia yleishyödyllisellä arvotustalla tuotettuja palveluja	-voi toteuttaa, jos tuottaa -palvelutoiminta pyritetään osakeyhtiönä -tuotto-odotus, voi olla voittoa tavoittelematon yhtiö -osakeyhtiölaki sallii määrittellä yhtiölle muun tarkoituksen kuin voiton tavoittelun	-toteuttaa tehtävänsä	-mitä tahansa alan mukaan
Palvelutoiminnan asiakkaat	-varsinaisen tarkoituksen mukaiset -kotitaloudet -jäsenistön ulkopuolisia -pitkät asiakassuhteet -sopimuksia ei tahojen kanssa -ammattimaisuus?	-keitä hyvänsä	-keitä hyvänsä -asiakkaiden turvallisuuden tunne paranee -hinnoittelu maltillista	-maksavat tai tuloa tuovat asiakkaat -asiakasmäärät vähenisivät -luotettavampi ja ammattimaisempi kuva -suomalaiset suhtautuvat kriittisesti peruspalvelujen tuottamiseen liike-toimintana	-jäsenet tai muut	-keitä hyvänsä

Yhdistysmuoto toimii palveluiden tuottamisessa, jos se ei uhkaa yleishyödyllisyyttä (taulukko 2). Yhdistyksen toiminnan on oltava varsinaisen tarkoituksen ja sääntöjen mukaista nuorisotoimintaa. Sitä ei ole kuitenkaan tarkoitettu laajamittaiseen taloudelliseen toimintaan. Työkasvatus on kuulunut 4H-toimintaan koko sen olemassaolon ajan. Vastaaajien mielestä palvelutoiminta hyödyttää yhdistystä ja he uskovat sen toiminnan laajenevan tulevaisuudessa. Sen kehittymistä kuitenkin rajoittavat muun muassa työlainsäädäntö ja verottajan ohjeistukset. Yksi vastaaja totesi:

Perusnuorisotyö tapahtuu yhdistyksissä, ellei verottajan tai muun yhteiskunnan linjauksista joskus tulevaisuudessa muuta johdu.

Asiakkaita ovat yhdistyksen ulkopuoliset tahot, pääasiassa kotitaloudet. 4H-yhdistyksistä riippuen asiakkaita voivat olla myös muun muassa yritykset, toiset yhdistykset, kunta ja kaupunki. Asiakassuhteet voivat olla pitkiä. Nuorten tuottamana palveluna ammattimaisuus on kyseenalaista, koska heillä ei ole ammatillista koulutusta. Vastaajien mukaan palvelutoiminta voi toteutua säätiömuotoisena, mutta säätiö ei säätiölain mukaan saa harjoittaa elinkeinotoimintaa.

Yleishyödyllinen osakeyhtiö taas olisi vartenotettava vaihtoehto. Se vähentäisi suuria muutoksia palvelutoiminnan toimintamallissa. Palvelujen jatkuvuus ja kehittämisedellytykset paranisivat. Tässä mallissa arvoperustana säilyisi yleishyödyllisyys ja hinnoittelu pysyisi kohtuullisena. Etuna olisi myös se, että asiakkaiden turvallisuuden tunne paranisi.

Osakeyhtiömuoto toimii, jos se tuottaa tulosta. 4H-yhdistyksessä malli toimisi, jos palvelutoiminta hoidetaan osakeyhtiönä ja perustoiminta, nuorisotyö, tehdään yhdistyksenä. Osakeyhtiöllä on tuotto-odotus, mutta se voi olla myös voittoa tavoittelematon yhtiö. Osakeyhtiölaki sallii määritellä yhtiölle muunkin tarkoituksen kuin voiton tavoittelun. Asiakkaina ovat maksavat tai tuloa tuovat asiakkaat. Vastaajat arvioivat, että asiakasmäärät vähenisivät, jos yleishyödyllisyys häviäisi ja tilalle tulisi liiketoimintamainen ote. Osakeyhtiömuoto toisi luotettavamman ja ammattimaisemman kuvan palveluista. Taloudellinen yhdistys ja osuuskunta eivät sovellu 4H-yhdistyksen palvelujen tuottamiseen.

4H-järjestössä on Kymen-Vuoksen 4H-piiri yhtiöittänyt työpalvelutoimintansa 1.4.2007 alkaen 4H-palvelut Oy:ksi. Se tarjoaa hyvinvointipalveluita Haminan, Imatran, Kotkan, Kouvolan ja Lappeenrannan seutukunnissa kotitalouksille ja yrityksille. Vastaajan mukaan yhtiöittäminen on jämäköittänyt työpalvelutoimintaa. Asiakkaat tietävät nyt tarkemmin omistajan ja ovat antaneet positiivista palautetta nimestä. Liikevaihto ei ole kasvanut kovin paljoa talouden taantumana vuoksi. Hyötynä yhtiöittämisestä on ollut se, että toiminta on ammattimaistunut. 4H-piirin ja yhtiön rooli on nyt selvempi kuin aikaisemmin. 4H-piiri omistaa osakeyhtiön. Yhtiö hoitaa liiketoiminnan ja tulouttaa voitot 4H-piirille, joka keskittyy jäsenyhdistyksiensä toiminnan tukemiseen.

8.3 Yhdistyksen hallinto

4H-yhdistyksessä on yleensä vakituksena työntekijänä toiminnanjohtaja. Lisäksi yhdistyksessä voi olla erilaisten tukien avulla palkattuja henkilöitä toimisto- ja ohjaustehtävissä. Esimerkiksi Laukaan 4H-yhdistyksen 4H-Kotipalvelussa työskentelee yli 16-vuotiaita 4H:n järjestämän koulutuksen käyneitä nuoria.

TAULUKKO 3. Yhdistyksen hallinto

Vaihtoehdot Näkökulmat	VE0 rekisteröity yhdistys	VE1 säätiö	VE2 yleishyödyllinen osakeyhtiö	VE3 osakeyhtiö	VE4 taloudellinen yhdistys	VE5 osuuskunta
Yhdistyksen hallitus	-erittäin tärkeä	-käyttää koko valtaa	-käyttää omistajien suostumuksella valtaa -joustava organisaatio	-käyttää omistajien suostumuksella valtaa -rajanveto, mistä vastaa	-erittäin tärkeä	-tärkeä
Yhdistyksen talous	-ei sen parempi kuin muissakaan vaihtoehdoissa -on oltava likviditeettiä maksaa palkat -ei voi olla talousvaikeuksia, jos palvelutoiminta laajaa -ei vaikutusta, jos pienimuotoista -yleishyödyllisyys säilyy -avustukset haettavissa	-pääoman ja tuottojen mukaan -jos yhdistyksellä ei ole peruspääomaa, ei voi perustaa pääoman tuotto, jota jaetaan	-liiketoiminnan onnistumisen mukaan -julkiset tuet tulevat paremmin palvelujen loppukäyttäjille -paremmat mahdollisuudet kehittää omaa toimintaansa -tasaveroiset mahdollisuudet kerätä pääomaa -kilpailu- ja verolainsäädännön tulkinta helpottuu	-liiketoiminnan onnistumisen mukaan -tuntilaskutus kalliimpi -parantaa, jos tuotto menee ydintoiminnan pyörittämiseen -sopii sekä pienimuotoiseen että laajaan liiketoimintaan	-toiminnan laajuuden mukaan -mahdollistaa laajemman taloudellisen toiminnan -rajanveto suhteessa yrityksiin vaikeaa mm. verotus	-laajuuden mukaan -voiton tavoittelu ei pääasia
Yhdistyksen henkilöstö	-voi olla, jos on varaa -toiminnanjohtaja -kehittäminen kärsii, kun resurssi pula -nuoret työntekijät tuottavat palveluita	-toimintojen mukaisesti	-toimintojen mukaisesti -työllistää erityisryhmiä	-toimintojen mukaisesti -työsuhteet pitäisi olla vakinaisia ja täyspäiväisiä -ammattilaisia tekijöitä -vie työaika hallinnossa	-toimintojen mukaisesti	-pienemmissä jäseniä -isommissa toimintojen mukaan

Yhdistysmuodossa hallituksen merkitys on suuri (taulukko 3). Vaikutus talouteen ei ole sen parempi kuin muissakaan vaihtoehdoissa. Jos palvelutoiminta on laajaa, on yhdistyksen talouden oltava kunnossa ja likviditeettiä pitää olla. Jos palvelutoiminta on pienimuotoista, ovat vaikutukset talouteen pienet. Yhdistyksen etuna on, että se voi hakea avustuksia ja yhdistysmuodossa yleishyödyllisyys säilyy. Yhdistyksessä on henkilöstöä, jos sillä on siihen varaa. Resurssipulan vuoksi palvelutoiminnan ja yhdistyksen muun toiminnan kehittäminen kärsii. Yksi vastaaja totesi 4H-yhdistyksen kotipalvelutoiminnasta seuraavaa:

Suunnittelu ja kehittämiskeskustelut kotipalvelutyöntekijöiden kanssa ovat tarpeen. Toiminta tarvitsee useamman työntekijän. 4H-Kotipalvelukursseille tarvitaan vanhempia kurssilaisia. Yli 16-vuotiaita kurssilaisia ei kuitenkaan aina löydy. Muita kilpailevia harrastuksia on nuorille tarjolla runsaasti.

Säätiötä ei voi perustaa ilman alkupääomaa. Säätiön tehtävänä on jakaa pääoman tuottoa. Hallitus käyttää koko valtaa säätiössä. Yleishyödyllisessä osakeyhtiössä organisaatio on joustava ja hallitus käyttää omistajien suostumuksella valtaa. Yleishyödyllisen osakeyhtiön talous riippuu liiketoiminnan onnistumisesta. Sillä on tasaveroiset mahdollisuudet esimerkiksi osakeyhtiön kanssa kerätä pääomaa. Kilpailu- ja verolainsäädännön tulkinta helpottuu, ja julkiset tuet ohjautuvat paremmin palvelujen loppukäyttäjille. Työntekijöitä on toimintojen mukaan, ja tässä mallissa voidaan työllistää myös erityisryhmiä. Yleishyödyllisessä osakeyhtiössä voi paremmin kehittää omaa toimintaansa.

Osakeyhtiö sopii sekä pienimuotoiseen että laajaan liiketoimintaan. Osakeyhtiössä hallitus käyttää valtaa omistajiensa suostumuksella. Jos 4H-yhdistys jakaa toimintansa yhdistykseen ja osakeyhtiöön, on sen tehtävä tarkka rajanveto hallituksen päätösvalta. Osakeyhtiössä tuotto tulee liiketoiminnan onnistumisen mukaan. Jos osakeyhtiötä käytetään 4H-yhdistyksessä palvelutoiminnan tuottamiseen, yhdistyksen talous paranee, mikäli tuotto menee ydintoiminnan hoitamiseen. Osakeyhtiössä henkilöstöä on toimintojen mukaisesti. Työntekijöiden tulee olla ammattilaisia, joilla on vakinaiset ja kokoaikaiset työsuhteet. Jos 4H-yhdistyksessä palvelutoimintaa hoidetaan osakeyhtiömuotoisena, se vie hallinnon työaika. Kymen-Vuoksen 4H-piirin yhtiön tavoitteena on työllistää 4H-nuoria tuntitöissä ja 4H-yrittäjiä alihankkijoina.

Taloudellisessa yhdistyksessä hallituksen merkitys on erittäin suuri, mutta tämä toimintamuoto mahdollistaa laajemman taloudellisen toiminnan. Talouteen vaikuttaa toiminnan laajuus. Ongelmia voi tuottaa muun muassa verotus. Henkilöstöä on toimintojen mukaisesti.

Osuuskunnassa hallituksen merkitys on suuri. Talouteen vaikuttaa toiminnan laajuus, mutta voiton tavoittelu ei ole tärkeintä. Pienemmissä osuuskunnissa työntekijät ovat jäseniä. Isoissa osuuskunnissa työntekijöitä on toimintojen mukaan.

8.4 Yhdistyksen imago

Monesti 4H-yhdistyksen talous pakottaa miettimään, miten toimintoja tuotetaan. 4H-yhdistysten keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat kunnat ja kaupungit. Muita yhteistyökumppaneita ovat oppilaitokset, muut järjestöt, yhdistykset ja yritykset. 4H-yhdistyksen toimintaa määrittävät arvoperusta ja toimintamenetelmä. Nämä luovat aatteellisuuden. Imago kertoo, miltä yhdistys näyttää ulospäin (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Yhdistyksen imago

Vaihtoehdot Näkökulmat	VE0 rekisteröity yhdistys	VE1 säätio	VE2 yleishyödyllinen osakeyhtiö	VE3 osakeyhtiö	VE4 taloudellinen yhdistys	VE5 osuuskunta
Kunta, ja muut yhteistyökumppanit	-avustussuhde, yhteistyösuhde tai sopimussuhde -positiivinen yhteistyö -nostaa profiilia	-sopimussuhde -ei tulisi kuntarahoitusta	-sopimussuhde, jos pärjää kilpailussa -tarjoaa ei - taloudellisia ja emotionaalisia elementtejä kovaan markkinatalouteen	-sopimus- suhde, jos pärjää kilpai- lussa -hyötyä vai haittaa?	-sopimussuhde	-sopimus- suhde
Imago	-hyvä -etu tai haitta -kilpailu- tilanne? -ajan hengessä pysyminen -nuoria kuun- nellen -nykyaikainen -positiivinen -palvelu halut- tua -työpalvelu- toiminta on nostanut	-neutraali	-yleisesti tunnettu yrityksenä, tutuille voi olla myös yleis- hyödyllinen imago -ei saa vaarantaa kilpailuneutraliteettia -mukautuu hyvin toimintaympäristön muutoksiin	-yritys -hyötyä ja haittaa	-epäselvä ja outo	-luo itse toiminnallaan
Aatteellisuus	-toteutuu -puolueettomuus näky -säilyy -arvot ja toi- minta eivät ole rahalla ostetta- vissa -vahvat arvo- lähtökohdat -jäsenistö sitoutuu	-voi toteuttaa	-voi toteuttaa asialli- sesti -laaja arvopohja kilpailuetu	-ei lähtökohtai- sesti ole -uhkaa!	-ei ole -taloudellinen toiminta ei olisi aatteellisuudelle alisteista	-ei keskeinen

4H-yhdistyksen suhde yhteistyökumppaneihin voi olla avustus-, yhteistyö- ja/tai sopimussuhde. Vastajilla on positiivia kokemuksia yhteistyöstä. Aktiivinen yhteistyö nostaa yhdistyksen profiilia. 4H:lla on hyvä ja positiivinen imago. Nuorisotyötä tehdään nuoria kuunnellen ja aikaa seuraten. Palvelutoiminta on nostanut imagoa, ja palvelut ovat haluttuja. Yhdistysmuodossa aatteellisuus toteutuu ja puolueettomuus näkyy. 4H:ssa on vahvat arvolähtökohdat, jotka eivät ole rahalla ostettavissa. Yhdistyksessä jäsenistö sitoutuu. Eräs vastaaja antaa esimerkin positiivisesta imagosta:

Nuorten vanhemmat arvostavat nuorten ensimmäistä työpaikkaa 4H-yhdistyksessä. Parhainta on, jos nuori oman työkokemuksen pohjalta voi perustaa oman 4H-yrityksen. Moni nuori on löytänyt oman alansa työskennelyään 4H:ssa.

Säätiön suhteet eri tahoihin ovat sopimussuhteita. Säätiö ei saisi kuntarahoitusta. Imago olisi neutraali, mutta aatteellisuutta voidaan toteuttaa myös säätiössä. Yleishyödyllisessä osakeyhtiössä suhteet eri tahoihin ovat sopimussuhteita, jos se pärjää kilpailussa. Se ei saa vaarantaa kilpailuneutraaliteettia. Se tarjoaa kovaan markkinatalouteen emotionaalisia ja ei-taloudellisia elementtejä. Se mukautuu hyvin toimintaympäristön muutoksiin. Yleisesti yleishyödyllisen osakeyhtiön imago on yritysluonteinen, mutta joillekin se voi näyttää yleishyödylliseltä. Yleishyödyllinen osakeyhtiö voi toteuttaa aatteellisuutta ja sen laaja arvopohja on sille kilpailuetu.

Osakeyhtiön suhteet eri tahoihin ovat sopimussuhteita, jos se pärjää kilpailussa. Jos 4H-yhdistyksen toiminta jaetaan yhdistykseen ja osakeyhtiöön, siitä voi olla haittaa tai hyötyä. Tämä myös uhkaa yhdistyksen aatteellisuutta. Osakeyhtiön imago on yritys ja se ei ole aatteellisuutta. Kymen-Vuoksen 4H-piirissä olevalla yhtiöllä ja piirillä on samat 4H-arvot ja toiminta-ajatus. Taloudellisen yhdistyksen suhteet eri tahoihin ovat sopimussuhteita. Sen imago on epäselvä. Taloudellinen toiminta ei ole aatteellisuudelle alisteista. Osuuskunnan suhteet eri tahoihin ovat sopimussuhteita. Se luo oman imagonsa toiminnallaan ja aatteellisuus ei ole sille keskeistä.

8.5 Tulokset vaihtoehdoittain

Seuraavassa tarkastelen vaihtoehdoittain, millaiset mahdollisuudet yhdistyksellä olisi niiden avulla tuottaa palveluita.

Yhdistys (VE0)

Yhdistyksen säännöt määrittävät sen toiminnan. Yhdistys on toimiva malli tuottaa ydintoimintaa ja pienimuotoista palvelutuotantoa. Laaja taloudellinen toiminta ei ole mahdollista, sillä yleishyödyllisyys ei saa vaarantua. Yhdistyksen etuna on se, että se voi hakea avustuksia. Yhdistyksessä päätösvalta on jäsenistöllä. Yhdistyksissä tehdään paljon vapaaehtoistyötä. Yhdistyksessä tuotettu palvelutoiminta ei ole ammattimaista, muun muassa siitä syystä, että työntekijät ovat nuoria, joilla ei ole ammattitutkintoa alalta. Palvelujen jatkuvuus on jatkuvasti uhattuna työntekijöiden saatavuuden ja yhdistyksen taloudellisen epävarmuuden takia. Ongelmana on myös toiminnan kehittä-

minen, johon ei ole tarpeeksi resursseja. Yhdistyksen talouden pitäisi olla kunnossa, jotta palvelutoimintaa olisi mahdollista pyörittää.

Säätiö (VE1)

Säätiö ei sovellu yhdistyksen palvelutuotantoon eikä ydintoimintojen organisoimiseen.

Säätiö on pääoman tuottoa jakava taho, joka ei saa harjoittaa elinkeinotoimintaa.

Yleishyödyllinen osakeyhtiö (VE2)

Yleishyödylliselle osakeyhtiölle ei ole Suomessa lainsäädäntöä, joten sitä ei ole virallisesti käytössä. Se soveltuisi kuitenkin hyvin yhdistyksen palvelutuotantoon. Se voi toimia voittoa tavoittelemattomana ja edistää yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita.

Yleishyödylliseen osakeyhtiöön siirtyminen ei toisi paljoa muutoksia palvelutuotannon toimintamalliin. Palveluiden jatkuvuus ja kehittämisedellytykset paranisivat. Palvelut olisivat yleishyödyllisellä arvopohjalla tuotettuja palveluita, jotka ovat turvallisia. Arvopohja olisi myös kilpailuetu. Yleishyödyllinen osakeyhtiö korostaa samalla taloudellista ja sosiaalista pääomaa. Tällä on entistä suurempi merkitys työvoimapulan ja työntekijöiden hyvinvoinnin merkityksen korostuessa. Jäsenistöllä ei ole päätösvaltaa. Uhkana on, että vapaaehtoisten määrä vähenisi.

Yleishyödyllisessä osakeyhtiössä on merkittävät taloudelliset hyödyt, jotka tulevat tietysti liiketoiminnan onnistumisen mukaan. Sillä on tasaveroiset mahdollisuudet kerätä pääomaa suhteessa muihin alan toimijoihin sekä kilpailu- ja verolainsäädännön tulkinta helpottuu. Julkiset tuet tulisivat paremmin palvelujen loppukäyttäjille ja hinnoittelu olisi maltillista. Toiminnan kehittämisen mahdollisuudet paranisivat. Yleishyödyllinen osakeyhtiö voidaan hyvin yhdistää myös muiden yhteisömuotojen kanssa. Se soveltuu järjestöjen varainhankintaan ja yleishyödylliseen palveluliiketoimintaan.

Osakeyhtiö (VE3)

Osakeyhtiö soveltuu yhdistyksessä vain todelliseen liiketoimintaan. Se toimii, jos palvelutuotanto eriytetään osakeyhtiöön ja ydintoiminta tehdään yhdistyksenä. Osakeyhtiön tarkoituksena on voiton tavoittelu, mutta osakeyhtiölaki sallii määritellä toiminnan tarkoituksen myös muuksi. Eräs vastaaja antaa ohjeen:

Yhtiön on tuotettava aina voittoa tai yhdistys joutuu sijoittamaan rahaa yritykseen. Vain yhdistyksessäkin voittoa tuottava toiminta kannattaa yhtiöittää.

Osakeyhtiömallissa jäsenistöllä ei ole päätösvaltaa. Vapaaehtoisia ei saisi mukaan osakeyhtiön toimintaan. Asiakkaat ehkä vähenisivät, koska toimintaan tulisi ”bisnesmäinen henki”. Toisaalta osakeyhtiönä toimiminen luo ammattimaisemman ja luotettavamman kuvan. Tuntihinnat varmaankin nousisivat. Haittana voi olla kahden eri organisaation hoitaminen, koska se vie työaikaa entistä enemmän. Jos osakeyhtiössä tuotettava voitto käytetään ydintoimintojen organisoimiseen, on siitä yhdistykselle todellista taloudellista hyötyä. Osakeyhtiönä tuotettaessa ammatillisuuden ja laadun vaatimukset ovat kovemmat kuin yhdistysmuotoisena.

Taloudellinen yhdistys (VE4)

Taloudellinen yhdistys ei sovellu yhdistyksen palvelutuotantoon eikä ydintoimintojen pyörittämiseen. Sen tarkoituksena on voiton tavoittelu. Tätä muotoa ei ole ollut Suomessa käytössä 1960-luvun jälkeen.

Osuuskunta (VE5)

Osuuskunta ei sovellu 4H-yhdistyksen palvelutuotantoon eikä ydintoimintojen hoitamiseen. Sen tarkoituksena on voiton tavoittelu. Se tuottaa hyötyä osuuskunnan osakkeille eli tietylle ryhmälle.

8.6 Palvelutoiminnan tuottamistapaa valittaessa huomioitavaa

Palvelujen tuottamistapaa valittaessa on pohdittava seuraavia asioita. Järjestön ja yhdistyksen pitää tehdä huolellinen pohdinta palvelutuotannon mielekkyydestä. Yhteiskunnan jatkuvasti muuttuessa yhdistykset joutuu jatkuvasti kehittämään omaa toimintaansa. Nämä sopivat myös yhdistyksen toiminnan yleiseen pohdintaan.

Toiminta

Yhdistyksen pitää tehdä huolellinen pohdinta omasta toiminnastaan. On tarkistettava yhdistyksen säännöt ja toiminnan tarkoitus. On esimerkiksi linjattava, mikä on yhdistyksen perustoimintaa ja mikä palvelutoimintaa. Miten laajaa palvelutoiminta voisi olla? Hävittääkö yhtiöittäminen toimintaa?

Erilaiset yhdistykset, paikallisuus

Yhdistykset ovat hyvin erilaisia, jopa ison järjestön sisällä toimivat yhdistykset ovat erilaisia. Isoissa järjestöissä on huomioitava paikalliset tarpeet. Samanlaiset toimintamallit eivät käy kaikkiin yhdistyksiin.

Jäsenistön suhtautuminen

Yhdistyksen toiminnan linjauksissa on huomioitava jäsenten mielipiteet asiasta. Yhdistyksen tarkoituksena on toimia jäsenistön hyväksi ja päätösvalta yhdistyksen asioista kuuluu heille. On syytä huomioida, että ei ole ongelmatonta toimia jäsenlähtöisesti ja samalla tuottaa palveluita tulosvastuullisesti.

Aatteellisuus

Yhdistys perustetaan jonkin aatteen edistämiseksi. Yhdistyksellä on omat arvot ja toimintaperiaatteet. On pohdittava, ohjaako toimintaa aatteellisuus vai yritysmäinen ideologia. Uhkaako yhtiöittämisen myötä aatteellisuuden menetys ja hävitetäänkö ihmisten aito innostus ja motivaatio yhdistyksen toimintaan?

Vapaaehtoistyö

Yksi järjestötoiminnan kulmakivistä on vapaaehtoistyö. Yhdistyksessä joudutaan pohtimaan vapaaehtoistoiminnan ja palvelutoiminnan suhdetta. Lisäksi on pohdittava, miten pystytään yhdistämään palkkatyö ja vapaaehtoistyö. Häviääkö vapaaehtoistyö yhtiöittämisen myötä?

Henkilöstö

Muutoksissa tulisi huomioida myös yhdistyksen henkilöstö ja heidän mielipiteensä sekä tarpeensa. Yhdistyksen työntekijät ovat monien haasteiden edessä työssään. Muun muassa toimintamuotojen muutos ja lisääntyvät taloudelliset ongelmat sekä tiukentuvat viranomaisten ohjeistukset, vaativat monialaista ammattitaitoa sekä jatkuvaa itsensä kehittämistä ja jatkuvaa tiedonhankintaa.

Osaaminen ja resurssit

Toiminnan yhtiöittäminen vaatii yhdistykseltä osaamista ja resursseja. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan perustietoja ja käytännön esimerkkejä. Liiketoiminnan aloittaminen vaatii uudenlaista asennoitumista ja osaamista. Tarvittaessa on käytettävä ulkopuolista asiantuntija-apua.

Talous ja kannattavuus

Yhdistyksessä on tehtävä huolellinen selvitys taloudellisesta tilanteesta. Jos yhtiö perustetaan, on liiketoiminnan oltava kannattavaa, eikä yhtiöittäminen välttämättä korjaa huonoa rahatilannetta. Yhtiöittämisen vaikutukset muun muassa avustusten saamiseen, verotukseen ja yhdistyksen yleishyödyllisyyteen on syytä selvittää aikaisessa vaiheessa.

Markkinoiden suhtautuminen

Yhdistyksen on syytä kartoittaa paikallinen markkinatilanne. Millaisia palvelujen tarjoajia on? Onko palvelutoiminnalle kysyntää? Vääristäkö yhdistyksen palvelutoiminta paikallista kilpailua?

Yhteiskunnalliset muutokset

Kolmannen sektorin toimijoiden on seurattava erityisen tarkasti yhteiskunnallisia muutoksia. Pitää osata huomata heikkoja signaaleja ja analysoida niiden vaikutusta omaan toimintaan. Oman toiminnan on vastattava kulloisiinkin ajan tarpeisiin.

Tuotteistaminen, hinnoittelu, myynti

Yhdistysten palvelutoiminnassa tarvitaan tuotekehitysosaamista, tuotteistamista ja hinnoittelua. Ne vaativat aikaa, rahaa ja osaamista. Palvelut tulee hinnoitella niin, että ne tuottavat. Tappiollista toimintaa ei ole järkevää järjestää. Myös markkinointia on kehitettävä.

9 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella, mitä eri vaihtoehtoja järjestöillä on tuottaa palveluitaan. Selvitän, miten eri tuotantotavat vaikuttavat järjestön toimintaan.

Tulosten perusteella on vaikea yksiselitteisesti nimetä parasta vaihtoehtoa 4H-yhdistyksen palveluiden tuottamiseen. Valintaan vaikuttavat muun muassa yhdistyksen koko, palvelutoiminnan laajuus sekä paikallinen markkinatilanne. Yhteiskunnalliset muutokset ja viranomaisten linjaukset vaikuttavat suuresti järjestöjen toimintaan. IVA-arvioinnissa ei tulokseksi välttämättä saada yhtä vaihtoehtoa, mutta PVA:ssa voidaan ottaa kantaa sopivimpaan vaihtoehtoon. PVA mahdollistaa erilaisten näkökulmien ja palveluiden tuottamistapojen mahdollisuuksien ja uhkien esiintuomisen.

Tulosten mukaan 4H-yhdistys voi pysyä yhdistyksenä, jos sen palvelutoiminta on pienimuotoista. Toisena vaihtoehtona se voi yhtiöittää toimintansa, jos palvelutoiminta on laajaa ja yleishyödyllisyys on vaarassa. Hyvä vaihtoehto olisi palvelutoiminnan hoitaminen osakeyhtiönä ja perustoiminnan hoitaminen rekisteröitynä yhdistyksenä. Tästä mallista on jo kokemusta 4H-järjestössä. Yleishyödyllinen osakeyhtiö olisi myös varteenotettava vaihtoehto, jos se saataisiin Suomen lainsäädäntöön.

Aikaisemmat tutkimustulokset aiheesta ovat hyvin samansuuntaisia. Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan järjestöjen palvelutoiminnassa on kolme mahdollisuutta. Ensimmäinen vaihtoehto on pitäytyä perustehtävässä eli aatteellisena ja yleishyödyllisenä kansalaisjärjestönä. Toinen vaihtoehto on suuntautua yritystoimintaan, jolloin toimintaan sovelletaan elinkeinolakia ja kilpailulainsäädäntöä. Kolmas vaihtoehto on suuntautua yhteistyöhön kuntien kanssa kohti julkista palvelutuotantoa. Möttönen ja Niemelä ovat voimakkaasti sitä mieltä, että aatteellisuuden ja yleishyödyllisyyden perustuvaa palvelutuotantoa tarvitaan edelleen. Jos toiminnan arvoperusta on vahva, palvelutoiminnalle löytyy tilaa yhdistyksessä. (Möttönen & Niemelä 2005, 147-148.)

Hokkasen, Kettusen ja Piiraisen (2005) mukaan yhtiöittämiseen voidaan suhtautua neljällä tavalla. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvien järjestöjen tavoitteita yhtiöittäminen palvelee ja se sopii toimialaan. Toiset yhtiöittävät, koska ulkopuoliset tahot, esimerkiksi RAY ja verottaja sitä vaativat. Kolmas ryhmä kokee, ettei yhtiöittäminen sovellu niiden toimialalle asiakaskunnan tai arvojen vuoksi. Tällöin yhtiöittäminen tehdään vasta kun on pakko. Neljäntenä ryhmänä ovat pienet järjestöt, joilla ei ole paineista huolimatta mahdollista yhtiöittää toimintaansa. Niiden palvelutoiminta päättyy, jos sen tuki loppuu. (Hokkanen ym. 2005 67.)

Opinnäytetyöni tuloksia voidaan hyödyntää muissakin järjestöissä, koska järjestöt painivat hyvin samanlaisten ongelmien kanssa. Opinnäytetyössäni on kootusti perustietoa palvelujen tuottamisen eri malleista sekä käytännön kokemuksia ja esimerkkejä. Palvelutuotannon nykymallien perustietotaulukoita järjestöt voivat käyttää vertaillessaan eri vaihtoehtoja. Tulosten taulukoista on helppo vertailla eri malleja keskenään, kun eri vaihtoehdot ovat vierekkäin. Käytännön työhön apuväline on myös tekemäni listaus asioista, joita on hyvä pohtia järjestössä, jos siellä harkitaan esimerkiksi yhtiöittämistä (kappale 8.6.).

Rajasin opinnäytetyöni 4H-järjestöön, koska muiden järjestöjen edustajat eivät halunneet kertoa taloudellisesta toiminnastaan muille tahoille. Lisäksi jokaisen järjestön toiminta ja palvelutoiminta on niin erilaista, että niiden yhteensovittaminen opinnäytetyössäni olisi ollut vaikeaa.

Opinnäytetyöni menetelmän ongelmana oli se, että IVA-menetelmä ei ollut vastaajille tuttu. Huomasin, että menetelmä toimisi paremmin haastatteluna. Haastattelussa olisin voinut esitellä menetelmän perusteellisemmin ja tehdä tarkentavia kysymyksiä. Haastatteluina vastaajilta olisi saanut perusteellisemmin ja laajemmin tietoja. Lisäksi tiedonkeräyksen sähköpostitse tehdyissä kyselyissä ei olisi pitänyt käyttää laaditunlaista taulukkoa. Selkeämpi tapa olisi ollut tehdä kyselylomake, jossa olisin esittänyt kysymyksiä aiheesta. Haastatteluissa lomake toimi kuitenkin hyvin. Saatekirjeessä olisin voinut tarkemmin esitellä tutkimusmenetelmää, koska se on niin uusi. Uuden tutkimusmenetelmän haasteena on se, että se tulisi tutuksi tutkimusentekijälle ja vastaajille. Lisäksi saatekirjeessä minun olisi pitänyt selvästi ilmaista, että eri vaihtoehtoja verrataan nykytilaan eli rekisteröityyn yhdistykseen. Vastausten purkamisvaiheessa on arvioitava, onko saatu tutkimuksen kannalta olennaista tietoa ja vastaako ne tutkimuskysymyksiin. Sain kaikkiin tutkimuskysymyksiini vastaukset.

Opinnäytetyössäni syntyi PVA:sta uusi sovellus. Yleensä PVA:ssa on pyritty löytämään tilanteeseen sopivin palvelujen järjestämismallit. Tulosteni pohjalta syntyi PVA:n malli, joka kuvaa yleisemmin millainen palvelujen tuottamistapa sopii mihinkin tilanteeseen. Järjestöt löytävät omaan tilanteeseensa sopivimman mallin vertailemalla eri vaihtoehtoja. Lisäksi opinnäytetyö osoitti, että PVA-menetelmä sopii kolmatta sektoria koskevien tutkimuskysymysten ratkaisemiseen eikä vain julkisen ja yksityisen sektorin tutkimiseen. PVA-menetelmää voidaan käyttää myös palvelujen tuottajan näkökulmasta käsin eikä pelkästään asiakkaan näkökulmasta.

10 KEHITTÄMINEN JA JATKOHAASTEET

Järjestöjen pitäisi saada äänensä kuuluviin nykyistä paremmin, sillä kolmas sektori ja järjestöjen toiminta voivat olla monille tahoille vierasta. Välttämättä lähimmät yhteistyökumppanitkaan eivät tunne toimintaa kunnolla. Järjestön ja yhdistyksen toimintaa on markkinoitava jatkuvasti. Markkinointi ja toiminnasta tiedottaminen vaativat kuitenkin aikaa ja rahaa, jotka monessa järjestössä ovat tiukassa. Lisäksi järjestötoimijoiden on osattava etsiä tietoa eri lähteistä. Olisi hyvä, jos tietoa löytyisi

kootusti. Jatkuvaa kehittämistä tarvitaan ja siinä asiantuntijoiden apua olisi tarpeen. Moniportaisissa järjestöissä katto-organisaatiolla on keskeinen rooli kehittämistyössä.

Käsitteiden määrittely auttaisi järjestöjen asioista puhuttaessa ja yhteisistä pelisäännöistä sovittaessa. Esimerkiksi yleishyödyllisyydestä olisi saatava selkeä määritelmä, jota kaikki tahot käyttäisivät.

Julkisen vallan ja kansalaistoimijoiden välille tarvitaan uusia yhteistyön muotoja. Valtion, kuntien ja kolmannen sektorin uusista yhteistyön muodoista tehdään selvityshanke vuoden 2010 loppuun mennessä. Selvitys rakennetaan jo asian tiimoilta tehdyn työn pohjalta ja kytketään KANE:ssa käynnissä olevaan valmistelutyöhön. Selvityshankkeen jatkoksi hallitus käynnistää pitkäjänteisen kehitystyön julkisen vallan ja kansalaistoimijoiden yhteistyön sekä uusien työnjaon muotojen järjestämiseksi. Selvityshankkeen toteutuksesta ei ole tässä vaiheessa tarkempaa tietoa. On tärkeä löytää parempia innovaatioita, joissa järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyö palvelutoiminnassa tuottaa enemmän hyötyä ympäröivälle yhteisölle kuin vaikeuksia järjestöille. Tähän työhön kansalaisjärjestöjen tulee aktiivisesti osallistua. (Jeronen 2009, 56.)

Kolmannella sektorilla on kehitetty erilaisia toimintamuotoja. Uusia toimintamuotoja tarvitaan palveluiden tarpeen muuttuessa. Joihinkin tarvittaisiin lainsäädännöllisiä muutoksia. Esimerkiksi Hokkanen ym. (2005) esittää, että yleishyödyllinen tai voittoa tuottamaton osakeyhtiö määriteltäisiin uudessa osakeyhtiölaissa ja määrittelyä voitaisiin käyttää nykyistä selkeämmin. (Hokkanen ym. 2005, 70). Harju (2004) ennustaa, että järjestöllinen palvelutuotanto kasvaa. Ahkerimpia liiketoiminnan harjoittajia järjestöistä ovat ammattiliitot, neuvontajärjestöt, sosiaali- ja terveysjärjestöt, liikuntajärjestöt sekä eräät kulttuurijärjestöt (Harju 2004, 45).

KANE on tehnyt työtä järjestöjen hyväksi, ja sen uusimmat ehdottamat kansalaisjärjestöjen edellytysten parantamista koskevat linjaukset hallitus hyväksyi 17.2.2010. Linjaukset liittyvät muun muassa järjestöjen verotuksen kehittämiseen sekä järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin. Kilpailuneutraliteetin merkityksestä verotukseen teetetään selvitys. Verohallitus täsmentää yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta koskevaa ohjeistustaan. Samalla käynnistetään selvitystyö siitä, millä palvelualoilla on perusteltua turvata palvelut, määrittelemällä ne yleisen edun

mukaisiksi palveluiksi eli SGEI-palveluiksi. Lisäksi tehdään selvitys järjestöjen julkisen rahoituksen ja valtionhallinnon avustuskäytäntöihin liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi. (Hallitus linjasi kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten parantamista. 2010.)

Järjestöjen toiminta on myllerryksessä. Yhteiskunta muuttuu ja järjestöjen asema sen mukana. Monenlaisia selvityksiä, hankkeita ja projekteja järjestöihin ja niiden palvelutuotantoon liittyen on käynnissä. Käytännön järjestötyötä tekevänä on mielenkiintoista seurata järjestöjen ja laajemmin kolmannen sektorin kehittymistä jatkossa.

LÄHTEET

A15.3.2007/269. Valtioneuvoston asetus kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnasta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 17.6.2010. [Http://finlex.fi](http://finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Aatteellinen yhdistys. 2010. Artikkelit Tilastokeskuksen sivustolla. Viitattu 9.4.2010. [Http://www.stat.fi/meta/kas/aatteellinen_yh.html](http://www.stat.fi/meta/kas/aatteellinen_yh.html).

Airaksinen, M. & Jauhiainen, J. 2000. Suomen yhtiöoikeus. Helsinki: WSOY.

Anttonen, A. & Sointu, L. 2006. Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Helsinki: Stakes.

Avustukset ja taloudellinen toimintaedellytykset –työryhmän loppuraportti. KANE. 15.10.2009. Esitys Kansanvalta sivustolla. Viitattu 2.3.2010. [Http://www.kansanvalta.fi](http://www.kansanvalta.fi).

Cederlöf, P. 2008. Nuorisotyön rakenteellisia haasteita 2009. Viitattu 4.3.2010. [Http://www.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=4266](http://www.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=4266).

Effinger, H. & Körber, K. 1994. Sozialunternehmer, freiberufler oder Bedienstete: Professionalisierung im intermediären Bereich. Neue Praxis. 24, 1, 46-56.

Halila, H. & Tarasti, L. 2006. Yhdistysoikeus. Helsinki: Talentum.

Hallitus linjasi kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten parantamista. 2010. Tiedote valtioneuvoston sivustolla 17.2.2010. Viitattu 2.3.2010. [Http://www.vn.fi](http://www.vn.fi).

Harju, A. 2004. Järjestöt mukana liiketoiminnassa. Teoksessa Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjäyys. Toim. V. Grönberg. Helsinki: STAKES, 45-49.

Helander, V. 2004. Paikallisyhdistykset kunta-areenalla: voimavarat, edunvalvonta, palvelutuotanto ja yhteisöllisyyden ylläpito. Helsinki: Suomen kuntaliitto. KuntaSuomi 2004 –tutkimuksia 164.

Hokkanen, J., Kettunen, A. & Piirainen, K. 2005. Järjestöjen toiminnan yhtiöittäminen. Syitä ja seurauksia. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:13.

Huotari, T., Pyykkönen, M. & Pättiniemi, P. 2008. Sosiaalisen ja taloudellisen välimaastossa. Tutkimusnäkökulmia suomalaiseen sosiaaliseen yritykseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Iivonen, A. 2005. Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta. Helsinki: Opintotoiminnan keskusliitto.

Jeronen, E. 2009. Palvelutoiminnan pelisäännöt järjestötyössä. Helsinki: OK-opintokeskus.

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset –työryhmä. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:14. Viitattu 19.6.2008. [Http://www.om.fi/1149509608033](http://www.om.fi/1149509608033).

Korkee, E. 2009. Tuet vaarassa. RAY:n tuen ennakoidaan loppuvan monelta, esimerkiksi syöpäyhdistys joutuu rahoitusvaikeuksiin. Keskisuomalainen 13.12.2009.

L26.5.1989/503. Yhdistyslaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 18.6.2008. [Http://finlex.fi](http://finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L30.12.1992/1535. Tuloverolaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. Viitattu 18.6.2008. [Http://finlex.fi](http://finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Lahti, I. 2009. Yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta selvittänyt työryhmä –keskeisiä kohtia työryhmän muistiosta. Esitys Kansanvalta sivustolla 2.9.2009. Viitattu 4.3.2010. [Http://www.kansanvalta.fi](http://www.kansanvalta.fi).

Leppiniemi, J. 2008. Osakeyhtiö – varteenotettava vaihtoehto. Helsinki: Tietosykli.

Liimatainen, L. & Ryttyläinen, K. 2006. Innovoi, Vaikuta, Arvioi. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 62.

Loimu, K. 2007. Yhdistystoiminnan käsikirja. Porvoo: WSOYpro.

Lydman, K., Alakare, M., Björklund, A., Kemppinen, S., Laaksonen, L. & Leppä, M. 2005. Yhdistys ja säätiö – oikeudelliset kysymykset, tilinpäätös, verotus ja hallinto. Helsinki: Tietosanoma.

Matthies, A-L. 1994. Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion sektoreiden tarkastelua. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 110.

Matthies, A-L. 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa Välittävät verkostot. Toim. A-L. Matthies, U. Kotakari & M. Nylund. Tampere: Vastapaino, 11-29.

Mertanen, E. & Mikkonen, A. 2010. PVA menetelmänä. Teoksessa Oppimista kehittämässä. Ylempi amk-tutkinto matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Toim. E. Mertanen, A. Mikkonen & A. Nurminen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 104, 16-23.

Miten IVA toteutetaan? 2006. Artikkelit Stakes:n sivustolla 23.11.2006, päivitetty 4.12.2009. Viitattu 7.4.2010. [Http://stakes.fi](http://stakes.fi).

Mähönen, J. & Villa, S. 2006a. Osakeyhtiö 1. Yleiset opit. Porvoo: WSOYpro.

Mähönen, J. & Villa, S. 2006b. Osuuskunta. Helsinki: WSOYpro.

Mäntylä, A. 2009. Kiri kärsi ratkaisusta. KHO: Talkoilla tehdystä narikkatyöstä täytyy maksaa arvonlisävero. Mäntylä Ari. Keskisuomalainen 19.3.2009.

- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nelimarkka, K. & Kauppinen, T. 2007. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Helsinki: Stakes. Stakes oppaita 68.
- 4H-nuorisotyö 2010. Suomen 4H-liitto. Viitattu 9.4.2010. [Http://4h-fi-bin.directo.fi/@Bin/cebcaff61993c6aa3aa0e769cf56bbec/1270807079/application/pdf/1749999/4H-NUORISOTYO2010.pdf](http://4h-fi-bin.directo.fi/@Bin/cebcaff61993c6aa3aa0e769cf56bbec/1270807079/application/pdf/1749999/4H-NUORISOTYO2010.pdf).
- 4H-järjestön organisaatiokaavio. 2010. Suomen 4H-liitto. Viitattu 9.4.2010. [Http://4h-fi.directo.fi/4h-jarjesto/tietoa_4h-jarjestosta/organisaatiokaavio](http://4h-fi.directo.fi/4h-jarjesto/tietoa_4h-jarjestosta/organisaatiokaavio).
- Niemelä, S. & Wakeham, M. 2007. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman loppuraportti. Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:20. Viitattu 16.10.2009. [Http://www.om.fi/1181802264664](http://www.om.fi/1181802264664)
- Norri, M. 2006. Osakeyhtiö. Käytännön käsikirja. Helsinki: Rakennustieto.
- Ojala, M. Yleishyödylliset palvelut, valtionavustukset ja kansalaisjärjestöt. Esitys Kansanvalta sivustolla 2.9.2009. Viitattu 4.3.2010. [Http://www.kansanvalta.fi](http://www.kansanvalta.fi).
- Pekkala, J. KANE. Esitys Kansanvalta sivustolla 2.9.2009. Viitattu 14.10.2009. [Http://www.kansanvalta.fi](http://www.kansanvalta.fi).
- Perälä, S. & Perälä, J. 2006. Yhdistyksen ja säätiön talous, kirjanpito ja verotus. Helsinki: WSOYpro.
- Piirainen, T. 1992. Hyvinvointivaltio ja yhteiskunnalliset ristiriidat. Kohti postkorporatistista sosiaalipolitiikkaa. Teoksessa Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. Toim. O. Riihinen. 2. p. Porvoo: WSOY. Suomen Itsenäisyyden juhlarahaston julkaisusarja 123, 291-319.
- Pättiniemi, P. 2004. Mitä on yhteisötalous Teoksessa Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys. Toim. V. Grönberg. Helsinki: STAKES, 21-28.
- Raninen, A., Raninen, T., Toni, I. & Tornaesus, G. 2008. Mathildan muodonmuutos. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY.
- Romppainen, E. 2007. Sosiaali- ja terveysjärjestön oikeudellinen asema hyvinvointipalvelujen järjestämisessä : tutkimus julkista avustusta saavan yhdistyksen asemasta hankintasääntöjen näkökulmasta. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja 281.
- Ruusuvirta, M. & Saukkonen, P. 2009. Kolmannen sektorin osaaminen ja osaamisen kehittämistarpeet hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa ja tuottamisessa. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisalojen kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana – kehittämishankkeeseen osallistuville yhdistyksille ja seuroille kohdistettu selvitys. Esitys Kolmas lähde sivustolla. Viitattu 4.3.2010. [Http://www.kolmaslahde.fi](http://www.kolmaslahde.fi).

Siippainen, A. 2009. Pienemmällä kauhalla. EU-laki asettaa työttömien ruokalan ahtaalle, jos tuet vääristävät kilpailua. Keskisuomalainen 11.10.2009.

Sinisalo, T. 2010. Palvelujen vaikutusten arvioinnista apua palvelujen suunnitteluun ja organisointiin. Teoksessa Oppimista kehittämässä. Ylempi amk-tutkinto matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Toim. E. Mertanen, A. Mikkonen & A. Nurminen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 104, 24-28.

Sipilä, T. 2009. Tuhannet työpaikat vaarassa. Yhdistysten ja järjestöjen kyky palkata vaikeasti työllistyviä voi heiketä tuntuvasti. Keskisuomalainen 5.10.2009.

Suosalmi, S. 2008. Järjestöjen kotipalvelut vähentyneet yli puoleen. Palvelujen puute voi lisätä huostaanottoja. Keskisuomalainen 23.10.2008.

Tietoa 4H-järjestöstä. 2010. Suomen 4H-liitto. Viitattu 9.4.2010 .https://4h-fi.directo.fi/4h-jarjesto/tietoa_4h-jarjestosta.

Toimintakertomus 2009. 2010. Laukaan 4H-yhdistys ry.

Toimintatilastot 2009. 2010. Suomen 4H-liitto. Viitattu 9.4.2010. https://4h-fi.directo.fi/intranet/apila/3_toiminnan_ja_talouden_ohjaus_s/3_4_toimintatilastot/toimintatilastot_2009.

Tuovinen, T. 2006. Uudet yleishyödylliset osakeyhtiöt kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksien edistäjinä. Artikkelit Oikeusministeriön sivustolla. 22.11.2006. Viitattu 16.6.2008. <http://www.om.fi>.

Vaisto, H. Järjestöjen taloudelliset toimintaedellytykset - työryhmän raportti. Esitys Kansanvalta sivustolla 9.2.2009. Viitattu 4.3.2010. <http://www.kansanvalta.fi>.

Vahtera, E. 2008. Tietoisku yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä (SGEI) palveluista. Esitys STKL:n sivustolla 11.12.2008. Viitattu 7.4.2010. <http://www.stkl.fi>.

Villa, S., Ossa, J. & Saarnilehto, A. 2007. Yritysmuodot - toiminta, rahoitus ja verotus. Helsinki: WSOYpro.

Yleishyödylliset palvelut työryhmän raportin yhteenveto ja suositukset. Esitys Kansanvalta sivustolla 23.10.2008. Viitattu 14.10.2009. <http://www.kansanvalta.fi>.

Åkerlind, M. 2008. Verokarhu on raapaissut yleishyödyllisiä yhteisöjä. Pulmista valmistuu raportti hallitukselle. Keskisuomalainen 19.10.2008.

Liite 1. Nykymallien perustietotaulukko

VAIHTO- EHDOT	VE0 Rekisteröity yhdistys	VE1 Säätiö	VE2 Yleis- hyödylli- nen osakeyhtiö	VE3 Osakeyhtiö (pääomayhtiö)	VE4 Taloudelli- nen yhdistys	VE 5 Osuuskunta
NÄKÖ- KULMAT						
Perustaminen	yhdistyslaki, yhdistysre- kisteri, vahvistetut säännöt, perustamiskirja, perusta- miskokous, väh. kolmen jäseneksi liittyvän yhteistoimintaa	säätiölaki ja -asetus, vaaditaan lupa Patentti- ja rekisterihallitukselta, rekiste- röinti säätiörekisteriin, vah- vistetut säännöt, säädekirja tai testamentti, apurahasäätiöt ja toiminnalli- set eli laitossäätiöt, ei henkilöiden yhteenliittymä vaan varallisuusmassa, elinkeinotoimintaa harjoittava säätiö ilmoitettava kauppare- kisteriin, olemassa myös epäitsenäisiä ilman hallintoa olevia säätiöi- tä eli rahastoja	Suomen lainsää- däntö ei tunne muo- toa	osakeyhtiölaki, yksityinen osakeyhtiö ja julkinen osakeyhtiö, perustamissopimus, yhtiöjärjestys, rekisteröinti, lisäksi toiminimilaki, kaup- parekisterilaki ja -asetus, prokuralaki	muistuttaa osuuskuntaa, rekisteröinti kaupparekis- tertiin ennen vuotta 1960	osuuskuntalaki, talou- dellinen yhdistys, väh. kolme luonnollista henkilöä, yhteisöä, sää- tiötä tai muuta henkilöä, osuuskunnan perusta- miskirja, rekisteröinti Patentti- ja rekisterihallitukseen, osuuskunnan säännöt
Peruspääoma	ei tarvita	25 000 €		osakkeita väh. yksi, osake- pääoma: yksityinen osake- yhtiö 2 500 €, julkinen osa- keyhtiö 80 000 € rahana tai aporttina	osuusmaksu, liittymis- maksu	osuuspääoman maksu säännöissä määritelty, rahana tai apporttina
Varojen läh- teet	tulot, pääoma	tulot, pääoma		osakkeet, arvopaperimarkkinalaki, Yhtiö voi omistaa omaisuut-		osuudet, pääoma

				ta.		
Oma pääoma	ei voi kasvaa	ei voi kasvaa		sidottu oma pääoma: osakepääoma, arvonkorotusrahas- to, käyvän arvon rahasto, uudelleenarvostusrahas- to, vapaa oma pääoma: muut rahastot, tilikauden ja edel- listen tilikausien voitto		pääoma on vaihtuva- määräinen, monimuo- toinen pääomajärjestel- mä, oman ja vieraan pääoman rajanveto voi olla vaikeaa
Varojen käyt- tö	varsinainen toiminta, vieraalle pääomalle mak- settavat korvaukset, vie- raan pääoman palautukset, jäsenellä ei ole oikeutta yhdistyksen varoihin, yh- distyksen purkautuessa sääntöjen mukaisesti	varsinainen toiminta, vieraalle pääomalle maksetta- vat korvaukset, vieraan pää- oman palautukset		osakeyhtiölaissa säädetään, yhtiöjärjestyksessä voidaan säättää muuta kun esim. tar- koitus on muu kuin voiton tuottaminen osakkeenomis- tajille, osinkona on jaettava vähin- tään puolet tilikauden voi- tosta (vähemmistöosinko), yhtiökokous päättää, lähipii- rilainat, lahjat	ei jaa voittoa, tavoitteena edullisten palvelujen tarjoaminen, lopetettaessa nettovarot jaetaan jäse- nille	varojenjaossa on kyse osuuskunnan varojen luovuttamisesta jäsenille ja kolmansille vastik- keettomasti, sallitut va- rojenjakotavat on määri- telty osuuskuntalaissa, väh. 2 500 €vararahas- to, ylikurssirahasto, ar- vonkorotusrahas- to
Tarkoitus	aatteellinen tarkoitus, oi- keuskelpoisuus, oikeus- henkilö	toteutetaan perustajan määrit- telemää hyödyllistä tarkoitus- ta, määrätarkoitukseen sijoit- ettu omaisuus, itsenäinen oikeushenkilö		Tarkoitus on voiton tuotta- minen osakkeenomistajille, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. omistajistaan erillinen oike- ushenkilö, oikeuskelpoisuus ja oikeustoimikelpoisuus	Yhteisö, jon- ka tarkoituk- sena on voi- ton tai muun taloudellisen edun hank- kiminen tai taloudellinen toiminnan laatu.	Yhteisö, jonka tarkoi- tuksena on harjoittaa jäsentensä taloudenpi- don tai elinkeinotoimin- nan tukemiseksi talou- dellista toimintaa sekä jäsenen oikeus osuus- kunnan palveluiden käyttämiseen. Tarkoitus voi olla myös

					Yhdistyksen jäsenet käyttävät yhdistyksen palveluksia. oikeuskel-poinen ja jäsenistään erillinen oikeushenkilö (ennen vuotta 1960)	aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen. itsenäinen oikeushenkilö, tuotanto- ja kulusuuskunnat
Säännöt	yhdistyslaki ja yhdistyksen säännöt	säätiörekisteri			ei ole yleislakia, yhdistyslaki ei koske, tulkinta-apua haetaan osuuskunta-laista ja yhdistyslaista, osuus ja ääni-periaate	osuuskuntalaki
Elinkeino-toiminta	saa harjoittaa elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty säännöissä, välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen tai on taloudellisesti vähäarvoista, yleishyödyll-	pääasiallinen tarkoitus ei voi olla liiketoiminnan harjoittaminen, säätiön tarkoitus on hyödyllinen		yhtiöjärjestyksessä määritelly, voitontuottamisyhtiö tai ei-voitontuottamisyhtiö		pääasiallinen tarkoitus ei voi olla voiton tuottaminen

	lisyys					
Jäsenyys	yksityinen henkilö, yhteisö ja säätiö	oikeushenkilö, jolla ei ole jäseniä, omistajia tai osakkaita			jäsenten määrä voi vaihdella, jäsenyyden siirtokelpoisuus	jäsenyyden edellytyksenä väh. yhden osuuden ottaminen ja osuutta vastaavan osuusmaksun maksaminen osuuskunnalle
Päätösvalta	yhdistyksen kokous, jäsenet	hallitus		yhtiökokous, osakkeenomistajien valtaoikeudet riippuvat heidän osakkeenomistuksensa sisällöstä ja määrästä	jäsenten kokous tai edustajisto	osuuskunnan kokous, jäsenet, sama kuin osakeyhtiössä, vain jäsenillä äänioikeus
Hallinto	hallitus hoitaa yhdistyksen asioita ja toimii yhdistyksen lakimääräisenä edustajana, puheenjohtaja, mahdollinen toimitusjohtaja	hallitus, puheenjohtaja, voi olla myös hallintoneuvosto tai raha-asiaintoimikunta		hallitus, mahdollinen toimitusjohtaja, mahdollinen hallintoneuvosto	hallitus, mahdollisesti toimitusjohtaja	hallitus, puheenjohtaja, toimitusjohtaja (ei ole pakollinen), hallintoneuvosto (ei ole pakollinen),
Edustaminen	hallitus (kollektiivisesti), nimenkirjoittajat ja valtuutetut, passiivinen edustus oikeus on jokaisella, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhdistyksen nimi	hallituksella edustamisoikeus ja nimenkirjoitusoikeus		Yhtiön hallituksella yleistoimivalta edustaa yhtiötä. toimitusjohtaja		hallitus, säännöissä voidaan määrätä, että hallituksen jäsenellä tai toimitusjohtajalla
Vastuu	Yhdistyksen hallituksen jäsen ja yhdistyksen toi-	Säätiön hallituksen jäsen ja säätiön toimihenkilö on vel-		Osakkeenomistajilla on rajoitettu vastuu yhtiön vel-	perustuu vahingon-	Jäsen ei lähtökohtaisesti vastaa osuuskunnan

	<p>mihenkilö on velvollinen korvaamaan tahallisen tai tuottamuksellisen vahingon, jonka on toimiessaan aiheuttanut yhdistykselle, jäsenelle tai ulkopuoliselle. vahingonkorvausvelvollisuus syntyy lain tai sääntöjen rikkomisesta. Rekisteröidyn yhdistyksen jäsenet eivät vastaa henkilökohtaisesti yhdistyksen velvoitteista.</p>	<p>vollinen korvaamaan tahallisen tai tuottamuksellisen vahingon, jonka on toimiessaan aiheuttanut säätiölle, jäsenelle tai ulkopuoliselle. Aiheutettu vahingonkorvausvelvollisuus syntyy lain tai sääntöjen rikkomisesta.</p>		<p>voitteista ja huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus koskee yhtiön johtoon kuuluvia. Hallituksen jäsenen, hallituseuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka tahallaan tai huolimattomuuttaan aiheuttaa yhtiölle. liiketoimintapäätösperiaate, Osakkeenomistajan on korvattava vahinko, jonka tahallaan tai huolimattomuuttaan aiheuttaa yhtiölle. Myös yhtiökokouksen puheenjohtajalla ja tilintarkastajalla on korvausvelvollisuus. Hallitus vastaa vahingonkorvauskanteen nostosta. Osakeyhtiölain rikosoikeudelliset rangaistukset koskevat vain luonnollisia henkilöitä. Osakkaat eivät ole henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön veloista. osakeyhtiölakirikos ja osakeyhtiölakirikkomus</p>	<p>korvauslain säännöksiin, vastuut epävarmalla pohjalla, ei erillisrangaistussäännöksiä</p>	<p>velvoitteista, mutta on omasta sääntöjen rikkomisestaan vastuusta. Johdon, tilintarkastajien ja hallituksen jäsenten vahingonkorvaus- ja rikosoikeudellinen vastuu on sama kuin osakeyhtiössä. Osuuskunnan omaa vastuuta ei ole säädetty vaan yleiset vahingonkorvausoikeudelliset säännökset. Työntekijä on henkilökohtaisesti vastuussa osuuskuntarikos ja osuuskuntarikkomus</p>
Rahoitus	eri lähteet riippuen yhdis-	eri lähteet riippuen säätiöstä,		osakeanti, pääomalaina		ylijäämä jaetaan osuus-

	tyksestä, julkinen, yksityinen, ei yleensä vierasta pääomaa, varainhankinta, jäsenmaksut, avustukset, saadut lahjoitukset ja testamentit, liiketoiminta, sijoitustoiminta	julkinen, yksityinen, ei yleensä vierasta pääomaa, varainhankinta, jäsenmaksut, avustukset, saadut lahjoitukset ja testamentit, liiketoiminta, sijoitustoiminta				kunnan jäsenille
Tilinpäätös	tilivuodelta, tuloslaskelma ja tase, toimintakertomus	tilivuodelta, tuloslaskelma ja tase, toimintakertomus		kirjanpitolain ja osakeyhtiölain mukaan tilinpäätös, tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma, liitetiedot, toimintakertomus, konsernitilinpäätös, rekisteröinti, erityinen tarkastus		konsernitilinpäätös, kirjanpitolain ja osuuskuntalain tilinpäätös, lisätietovaatimukset, muut yleissäännökset, tilinpäätössäännösten kannalta keskeinen käsite määräysvalta, tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma, toimintakertomus
Tilintarkastus	tilintarkastuslaki, yhdistyslaki	tilintarkastuslaki, yhdistyslaki, säätiölaki		tilintarkastuslaki, yhtiöjärjestys, erityinen tarkastus osakkeenomistajien niin vaatiessa, hallinnon tarkastaminen on laillisuustarkastusta		tilintarkastuslaki, osuuskuntalaki, käytössä myös erityinen tarkastus, sama kuin osakeyhtiössä
Verotus	yhteisö, perustuu tuloverolakiin, yleishyödyllisyys, yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen saa-	yhteisö, perustuu tuloverolakiin, yleishyödyllisyys, yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen saamastaan		yhteisö, perustuu tuloverolakiin		samoin kuin muidenkin yritysten verotus, jos osuuskunta on merkitty kaupparekisteriin

	mastaan elinkeinotulosta, arvonlisävero, arpajaisvero, kiinteistövero	elinkeinotulosta, arvonlisävero, arpajaisvero, kiinteistövero				
Valvonta	yleisen laillisuusvalvonnan ohella valvontaa tapahtuu erityislakien perusteella, sisäinen ja ulkoinen raportointi	säätiölain mukaan Patentti- ja rekisterihallituksella on velvollisuus valvoa säätiöiden hallintoa, tilinpäätösasiakirjojen avulla, sisäinen ja ulkoinen raportointi		tilintarkastus, sisäinen tarkastus		
Lopettaminen	purkautuminen normaali tapa lopettaa toiminta, lakkauttaminen on pakko-toimenpide, ”hiljainen kuolema” (toiminta vain lakkaa)	hallitus päättää, Patentti- ja rekisterihallituksen luvalla tietyissä tapauksissa, voidaan lakkauttaa myös pakkotoimin tuomioistuimen päätöksellä		Yhtiön purkautuminen tarkoittaa osakeyhtiön lakkaamista yhtiökokouksen, rekisteriviranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä. lopputilitys, rekisteristä poistaminen	ilmoitus kaupparekisteriin	rekisteriviranomainen voi tehdä päätöksen osuuskunnan poistamisesta rekisteristä eräissä tapauksissa, tällöin osuuskunta ei purkaudu ja se säilyttää oikeuskelpoisuutensa mutta ei oikeustoimikelpoisuuttaan, selvitystilan kautta osuuskunta purkautuu
Yhdistäminen, muuttaminen	yhdistyslaissa ei säännöksiä fuusiosta, käytössä kuitenkin kaksi tapaa, yhdistystä ei voi muuttaa toiseksi oikeushenkilöksi	absorptiosulautuminen (säätiö sulautuu toiseen säätiöön), kombinaatiosulautuminen (kaksi tai useampia säätiöitä luovuttaa varoja uudelle perustettavalle säätiölle)		absorptiosulautuminen (osakeyhtiö sulautuu toiseen osakeyhtiöön), kombinaatiosulautuminen (kaksi tai useampia osakeyhtiöitä luovuttaa varoja uudelle perustettavalle osakeyhtiölle), jakautuminen useaksi osa-	voidaan muuttaa osuuskunnaksi	osuuskunnan sulautuminen, osuuskunnan täysin omistaman tytärosakeyhtiön sulautuminen emo-osuuskuntaan, osuuskunnan jakautuminen tai osuuskunnan muuttaminen osakeyhti-

				keyhtiöksi, osakeyhtiömuodon muuttaminen, yritysmuodon muuttaminen esim. osuuskunnaksi		öksi, osuuskuntalaki, taustalla osakeyhtiölaki, voi olla välivaihe muuttaessa yhdistys osakeyhtiöksi
--	--	--	--	--	--	--

Lähteet:

Halila, H. & Tarasti, L. 2006. Yhdistysoikeus. Helsinki: Talentum.

Lydman, K.ym. 2005. Yhdistys ja säätiö – oikeudelliset kysymykset, tilinpäätös, verotus ja hallinto. Helsinki: Tietosanoma.

Perälä, S. & Perälä, J. 2006. Yhdistyksen ja säätiön talous, kirjanpito ja verotus. Helsinki: WSOYpro.

Mähönen, J. & Villa, S. 2006. Osuuskunta. Helsinki: WSOYpro.

Villa, S., Ossa, J. & Saarnilehto, A. 2007. Yritysmuodot. Toiminta, rahoitus ja verotus. Helsinki: WSOYpro.

Liite 2. Tiedonkeruulomake

Palvelutuotannon` näkökulmat järjestössä	VE0 Rekisteröity yhdistys	VE1 Säätiö	VE2 Yleishyödyllinen osakeyhtiö	VE3 Osakeyhtiö	VE4 Taloudellinen yhdistys	VE5 Osuuskunta
Yhdistyksen toiminta (ydintoiminta)						
Yhdistyksen toiminnan tarkoitus						
Yhdistyksen jäsenistö						
Yhdistyksen hallitus						
Yhdistyksen vapaaeh- toiset						
Yhdistyksen palvelu- toiminta						
Palvelutoiminnan asi- akkaat						
Yhdistyksen henkilöstö						
Yhdistyksen talous						
Kunta ja muut yhteistyökumppanit						
Aatteellisuus						
Imago						

MUITA HUOMIOTA:

Liite 3. Saatekirje
 Jyväskylän ammattikorkeakoulu
 Liiketoiminta ja palvelut

Anne Rätty
 Jarmonkuja 2 as 4, 41340 Laukaa
 puhelin 040 539 6648
 sähköposti raty.anne@gmail.com

KOLMAS SEKTORI HYVINVOINNIN TEKIJÄNÄ – 4H-järjestön palvelutuotannon järjestämisen vaihtoehtoiset mallit

Suoritan Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa palveluliiketoiminnan koulutusohjelmassa. Olen työskennellyt toiminnanjohtajana Laukaan 4H-yhdistyksessä vuodesta 1997.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, mitä eri vaihtoehtoja järjestöillä on tuottaa palveluitaan. Esimerkiksi Laukaan 4H-yhdistyksessä palvelutuotantoa on 4H-Kotipalvelu, jossa myydään kotitalouspalveluita kotitalouksille. Selvitän, miten eri tuotantotavat vaikuttavat järjestön toimintaan. Esimerkijärjestönä opinnäytetyössäni on 4H-järjestö, mutta työn tuloksia voivat hyödyntää halutessaan muutkin järjestöt. Kerätyn tiedon pohjalta järjestö voi pohtia, mitkä palvelujen tuottamisen vaihtoehdot olisivat sen kannalta parhaita ja mitä eri asioita olisi huomioitava päätöksenteossa. Opinnäytetyössäni pohdin teoreettisesti yhdistyksen eri vaihtoehtoja tuottaa näitä palveluja. Tutkimuskysymykseni ovat: Mitä eri vaihtoehtoja 4H-yhdistyksellä on tuottaa palveluita? Mitä vaikutuksia eri vaihtoehdoilla on 4H-yhdistyksen ydintoimintaan, palvelutoimintaan, hallintoon ja imagoon? Mikä vaihtoehto olisi 4H-yhdistyksen palveluiden tuottajan kannalta para vaihtoehto?

Opinnäytetyössäni käsittelen seuraavia palvelujen vaihtoehtoisia tuottamistapoja: rekisteröity yhdistys, säätiö, yleishyödyllinen osakeyhtiö, osakeyhtiö, taloudellinen yhdistys ja osuuskunta. Asiantuntijat voivat lisäksi lisätä muita vaihtoehtoja.

Tiedonkeruumenetelmänä käytän IVA – menetelmää. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin (IVA) tarkoituksena on arvioida hankkeen, suunnitelman, ohjelman tai päätöksen toteuttamisesta aiheutuvia, ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia. Tässä arvioidaan kuitenkin enemmän eri vaihtoehtojen vaikutuksia järjestöön ja sen toimintaan sekä eri toimijoihin kuin varsinaisesti ihmisiin. Arvioinnissa kuvataan eri ratkaisuvaihtoehtoja ja niiden huonoja ja hyviä puolia. IVA on siis luonteeltaan ennakoivaa.

Pyydän teitä ystävällisesti täyttämään taulukkoon kokemustenne perusteella, mihin asioihin ja miten yhdistyksen toimintamuodon muuttaminen vaikuttaisi yhdistyksen eri osa-alueisiin yhdistyksessä. Lisäksi asiantuntijat voivat lisätä muita esille tulevia vaikutuksia.

Voimme tehdä kyselyn myös haastatteluna, kun sovimme ajankohdan. Toivon, että saisins kyselyn takaisin 15.5. mennessä. Annan mielelläni lisätietoja.

Tutkimusterveisin Anne Rätty
 Liitteinä nykymallien perustietotaulukko ja tiedonkeruulomake